IOANNIS CRASSINII
POLONIA.

AD SERENISSIMVM, ET POTENtißimum, *Henricum primũ Valesium, Dei gratia vtriusq; Poloniæ Regem.*



Bononiæ, Apud Peregrinum Bonardum.
Venia ab Superioribus Concessa.

SERENISSIMO PRINCIPI D. HENRICO VALESIO, Dei gratia vtriusq; *Poloniæ Regi potentiß.*

IOANNES CRASSINIVS Eques Polonus.

S. D.

QVANTAM, *& quàm vberem vniuersus terrarum orbis ex felicißima post hominum memoriam Maiestatis vestræ in Regem Poloniæ electione voluptatem ceperit; vel ex eo facilè quisq; iudicare potest, quòd tantæ rei fama accepta, nunc certatim omnes,*

& de Polonia, et de vniuersa Reip. Polonæ administratione auidißimè percontantur. Cum enim expectatißimus atq; optatißimus nuncius in hæc loca venisset, Maiestatem vestram mirifico vniuersorum Poloniæ ordinum consensu ad regnum euectam, et mox incredibili omnium lætitia regalibus ornamentis affectam esse; non tam singuli amplißimæ dignitatis sublimitatem in ea admirabantur, quàm quantum id esset, quod Deus præstantißimis ipsius virtutibus detulisset, diligentißimè inuestigabant. Fit enim vt propter mediocria nostrorum hominum cum Occidentalibus populis commercia, & tanta locorum interualla, non minus illæ gentes, in iudicandis Reip. nostræ negotijs ignorationis,

quam

quàm vanitatis habeant. Quod cum iam inde postquam in Italia versari cœpi, ita se habere animaduertissem; non cogitare non potui, quonam pacto, & communi exterarum gentium vtilitati consulere, & nobilißimæ Gallorum nationi, quæ nunc incredibili cognoscendarum Polonicarum rerum studio flagrare dicitur, pro virili mea parte gratificari possem. Decebat enim me, qui in imperio Maiestatis vestræ natus, & Ecclesiasticis honoribus auctus sum, omne meum studium ad excolendam inprimis regiæ dignitatis amplitudinem, deinde etiã ad illustrandam patriam (qua nobis nihil carius in vita esse debet) conferre. Quæ causa effecit, vt hoc de Polonia scribendi negotium, vrgente po-

 tißi

tißimum Carolo Sigonio, præceptore meo, viro politiorum litterarum in tota Europa facile principe, non inuitus susceperim. Qua in re si quid ingenio aut doctrina assecutus sum, Deo inprimis Opt. Max. cuius auspicijs omnia geruntur, deinde felicibus Maiestatis vestræ regni primordijs, tunc demum etiam Francisco Craßinio Episcopo Cracouiensi, & Seueriensis prouinciæ Duci, patruo meo, qui me ab ineunte ætate mea, in optimis litterarum disciplinis erudiendum curauit, acceptum refero. Fateor quidem me rem non omnibus absolutam numeris, quod mihi per ætatem non licuit, perfecisse; tamen vel eo potißimū nomine mihi ipsi gratulor; quòd hic meus quãtuluscunq; labor, ad illustrandam

Poloni

Poloniam, nostratium hominum ingenia inflammaturus sit. Ex hoc certè qualicunq; meo opere exteri homines intelligent; Maiestatem vestram, non fabulosi aut obscuri nominis Regem esse, sed qui numerosißimis populis, & amplißimis prouincijs imperet; & pulcherrimam atq; latißimam Europæ regionem Sarmatiam, priscis incognitam scriptoribus, iusto dominatu teneat. Poloniam autem vt in vestro clarißimo nomine publicarem, vel hoc potißimum in causa fuit; quòd Polonia Regi Polono pulchrè conueniat, & quòd Maiestas vestra Polonæ gentis nomen, apud exteras nationes, post partam regiam dignitatem mirificè illustrauerit. Precor Deū, vt quemadmodum illa singularibus

ipsius

ipſius auſpicijs ad ſummum dignitatis faſtigium aſcendit, ita etiam eiuſdem diuini numinis beneficio feliciſsimè inprimis commendati regni gubernacula gerat, deinde etiam ex omnibus, quibus hoc regnum cinctum eſt, barbaris nationibus, ampliſsimos triumphos agat.

Bononiæ. xx. Menſis Maij, Anno ſalutis humanæ M.D.LXXIIII.

Maieſtatis Veſtræ

Deuotiſsimus ſubditus

Ioannes Craſsinius.

IOANNIS CRASSINII POLONIAE LIB. I.

QVIBVS TERMINIS *Regnum Poloniæ contineatur.*

CAP. I.

DE Polonia, quę antiquitus Sarmatia dicta eſt, ſcripturi: operæpreciũ duximus, non Poloniã tantum, quæ eſt totius Sarmatiæ Europeæ caput, & Regina: ſed etiam ſingulas vniuerſæ ditionis Polonicæ prouincias, de-

bere. Ac primùm omnium cõ
ſtat, Poloniam eſſe regionem
maximam; quæ innumerabi-
les, moribusq; ac lingua, diffe
rentes inter ſe gentes, rara qua
dam fœlicitate, in vnum am-
pliſsimi regni corpus, congre
gauit: vniusq; Regis imperio
obtemperare coegit. Quæ qui
dem, nunc in eam amplitudi-
nem excreuit: vt totum illud
terrarum interuallum, quod
eſt inter Oderam, & Viſtulam,
fluuios; & à Viſtula ad Bory-
ſtenem, à Ponto Euxino, ad
mare Balthicum, & ab extre-
mis Lithuanorum finibus, ad
Moſcorum, & Suecorum vsq;
re

regna, Regis Poloniæ impe-
rio contineatur. In eo Sarma-
tiæ Europeę ſpacio, maximę &
frequentiſsimæ regiones, Po-
lonia, Lituania, Rusſia, Pruſ-
ſia, Maſouia, Samogitia, &
Liuonia, in vnum fortunatiſsi
mi regni corpus, coaluerunt.
De quibus, etſi opus eſt nego
tij plenum, in diſceptationem
venire: elaborabimus tamen,
& ſitum harum prouinciarum
ſoliq; vbertatem, mores gen-
tium atq; inſtituta, Reip. gu-
bernacula, & quarè Rex Polo
nus in eas regiones habeat
imperium; exteris hominibus
quorum cauſa hanc ſcribendi
 pro

prouinciam ſuſcepimus, demonſtrare. Sed nos ad Reginā totius Sarmatiæ Poloniam accedamus. Quidquid autē, de Reip. Polonæ gubernaculis diceтur, idèm etiā fieri, & in alijs Poloniæ Regno cōtributis prouincijs, intelligendum erit.

DE POLONIA, MORIbus, *& origine Polonorum.*

CAP. II.

POlonia, olim Sarmatia, nunc autem nouo gentis vocabulo, [à Pole] quod planiciem, & venationem quoq; ſonat, dicta Polonia: eò quod & plana ma

iori ex parte, & exercendis venationibus aptiſsima ſit, in maiorem, & minorem, diuiditur Poloniam. Hæc ab occaſu habet, maximam omnium Europæ prouinciarum Germaniam: a meridie Hungariam, ab exortu Solis, Polonia reſpicit Lituaniam; ad Septentriones Pruſsiam, ad ſinum Balthicum ſitam. Regio vniuerſa, & vbertate agrorum, & multorū magnorū, ac celebriū fluuiorum frequētia, & metallorū copia, & hominū atq; oppidorū numero, & cultiſsimis gentis moribus, maximè pręſtat. Quę cum ſub frigido cęlo frequēti-

bus Boreæflatibus ſit expoſita, nullam ferè in vniuerſũ vinearum culturam exercet. Quarè potus genti communis eſt ceruiſia, ex aqua, tritico, vel hordeo, & lupulo, cocta. Bibitur & optimus medo, qui ex aqua, melle, lupuloq́;, conficitur. Viri nobiles, & ditiores, vino ab exteris Hiſpanis, Gallisq́;, per Oceanum: ex vicina Hungaria, & Germania, plauſtris aduecto, vtuntur. Habitus nationis plerunq́; oblongus, neq́; Hungarico, & Dalmatico, valdè diſsimilis. Color gentis, vt omnium Septentrionalium, albus. Homines

vtriusq́; ſexus, plerunq́; proceræ ſtaturæ, robuſti, & eximia forma prædíti. Viri in vniuerſum natura fortes, & ad omne genus periculi ſubeundum, animoſi. Ignonimiam, quæ etiam nota infamiæ appellatur, publico legum decreto inuſtam, veneni inſtar deteſtãtur. Gens in vniuerſum cultum corporis diligit. Illuſtres, & nobiliores viri, induuntur ſumptuoſiſsimè. Veſtes quidã ſericeas, alij item aureas textiles, margaritis diſtinctas, pellibusq́; Zebellinorum, aut Martarum, ſuffultas: pectoralia aurea, vel argentea, ab iugulo

vmbilico tenus (ita .n. vestium fibulas faciunt): cingulos aureos, aut argenteos inauratos, vnionibus figuratos habēt. Gladios magni precij incuruos, quos Persicos acinaces vocare lubet, in aureis, vel argenteis vaginis, recondunt; vaginas, & manubria ensium, adamantibus exornant. Equis pretiosè phaleratis insident. Equorū colla, & pectora, laminis aureis, vel argenteis, pellibusq; nobilium animalium, circunducunt. Sellas, supercilia, caudasq; equorum, gemmis distinguunt. Multi, equos varijs tingunt coloribus. Est illis splen-

dida suppellex domestica, abacus argenteus, sunt & aulæa, insano sumptu comparata. Epulæ miro ordine, incredibiliq; pompa, inferuntur: conuiuia non tam edendo, quam cum lectissimis virginibus, & matronis confabulando, in multas horas protrahuntur. Vniuersa natio læta admodū, ludis, choreis, & compotationibus, sæpiùs indulget. Hospites, & extraneos, lautè habēt: & non sine muneribus, quandoq; dimittunt. Gens in vniuersum prudens, & literarum amatrix. Quamobrem, & regionum visendarū causa, mul-

ti nobiles, & primiores adole
ſcentes, lares paternos deſe-
runt; & magnã ſecum omniũ
doctrinarum copiam, & opti-
marum rerum vſum non me-
diocrem, domum referunt.
A' Polonia dicti ſunt Poloni.
Polonos autem, Slauicam, ſeu
Slauonicam gentem, conſtat
eſſe. Slaui, à (Slaua) quod glo-
riam, & celebritatem ſonat,
appellati. Hi vt quidam volũt,
imperante Mauricio impera-
tore, à Bosphoro Cimerio, Ta
naiq; fluuio, (qui Europæ, &
Aſiæ terminus ẽ) profecti, Dal
matiã, & omnẽ Illyrici oram,
depulſis atq; trucidatis Roma-

ii norum

norum præſidijs, occupaue-
runt. Prouincia vniuerſa, eo-
rum nomine appellata. Altera
Slauorum pars, in Poloniam,
& magnam Germaniam, di-
uertens: duas maximas gentes,
Boemos, & Polonos, condi-
dit. Sed nobis, Martinum Cro
merum, rerum a Polonis ge-
ſtarum ſcriptorem illuſtrem,
qui ab his non valdè diſſentire
videtur, ſequi libet. Is enim re
futatis non leuibus argumen-
tis aliorum opinionibus, dili-
gens veritatis perſcrutator, Sla
uos ex Ruſsia, quæ vetuſtis au
thoribus eſt Roxolania, non
ſolum in Mæſiam, Daciam,
Pan

Pannoniam, & vniuersas Illyriorum prouincias: sed etiam in Poloniam, quæ tunc fortè habitatoribus vacua erat, & in Boemiam migrasse credit. Sed quibus primum temporibus, aut vndè, Slauica gens, in Roxolaniam venerit; & antiquos illos Sarmatas (si qui modò alij fuerunt) deleuerit, nō constat. Roxolanorùm tamen nomen, quod Russorum appellationi conuenit, non est incognitum antiquis scriptoribus. Ptholomæus enim, & C. Plinius Roxolanos populos, in Sarmatia ad latus Mæothidis paludis collocāt. Et Cornelius

Taci-

Tacitus, Othonis Syluij imperatoris, qui octauus post C. Iulium Cæsarem imperauit, tempora describens: Roxolanos Sarmaticam gentem, cæsis priori hyeme duabus Romanorum cohortibus, magna spe in Mæsiam irrupisse, affirmat. Strabo lib. vij. Roxanos ad aquilonarem regionem spectātes, inter Tanaim, & Borysthenem, pasci scribit. Quādò verò Slauinorum populi ex Russia in Poloniam, cæterasq; regiones, concesserint: inter authores non conuenit. Cùm enim barbari essent, rebus potius prę̨clarè gerendis,

quàm

quàm memoriæ hominum cõ
mendandis, vacarunt. Crome
rus tamen vir grauiſsimus, qui
primus omnium hyſtoriæ Po-
lonæ veram lucem attuliſſe vi-
detur; eos populos qui nunc
Poloni, & Boemi, dicuntur:
circiter Attilæ, Hunnorum Re
gis tempora, vel paulòpoſt pro
greſſos è Roxolania, & Sarma
tia, cæteraſq; Slauici generis
nationes, vacuas Vandalorum
ſedes occupaſſe, & in interio-
rem Germaniam arma victri-
cia intuliſſe putat. Vt vt res ſe
habet, veriſimile eſt, Slauos ex
Ruſsia prodijſſe. Qui cùm in
Poloniam lecho, in Boemiam
Ce

Cecho, ducibus germanis, ve
niſſent: primus apud Polonos
lechus, apud Boemos item Ce-
chus, vtriuſq; gẽris per manus
tradita opinione, regnaſſe cre
ditur. Slauicæ linguæ vſus, ho
diè quamlatiſsimè patet. Vt .n.
Slauica gens, ita & Slauonica
lingua, per innumeras ferè ter
rarum orbis regiones, propaga
ta eſt. Dalmatę itaq;, Boſnẽſes,
Serui, Bulgari, Myſij, Raſciani,
cæteriq; Bizantium vſq;, Iſtri,
Carni, Carniolani, Carinthij,
Vindę mari Balthico vicini po
puli, Pomerani, Boemi, Mora
ui, Luſacij, Sileſij, Roxolani,
Moſchi, quorum & in Aſia, &
in

in Europa, latiſsimũ eſt imperiũ: Circasij quinquemontani ad Pōtũ habitātes, deniq; ipſi, de quibus ſcribimus Poloni, Slauonicæ gentis nomen agnoſcunt, Slauicaq; lingua, quãuis variantibus inter ſe aliquantũ dialectis, vtuntur. Sed & Turcarum genti, familiaris eſt Slauonicus ſermo, & in aula Bizantina, gratiſsimis excipitur auribus. Cuius rei eam eſſe puto cauſam, quod Turcarum Rex, Slauinorum regiones ferè vniuerſas, non inuaſit modo: verùm etiam in ſuam ditionẽ penitùs redegit. Multi etiam Slauici nominis viri, ſectam

pro

profeſsi Mahumetanam; Turcarum Regis ſtipendia merentur. Sed nos quos ritus Poloni ſequantur, oſtendamus.

DE SACRIS POLOnorum ritibus, & religione Christiana ſuſcepta.

CAP. III.

Diutiſsimè olim gens Polona, propter innatam barbariem, & feros mores, annalium Polonicorum teſtimonio, falſorum deorum cultum amplexa eſt.
Quę tandem anno ab hinc ſex 965
centeſimo, repudiatis Iouis, Martis, Plutonis, Cereris, Dia

 næ,

næ, Veneris, cæterorumq; mõ
ſtrorum ritibus; auctore Mie-
ciſlao Duce, Chriſtianorum
ſacra adſciuit. Primus omniũ
Miecislaus ſacro baptiſmatis
fonte ablutus; hunc vniuerſa
prouincia ſecuta. Ioannes de-
cimus tertius, Romanæ Eccle
ſię Pontifex maximus, primos
Italici, Gallici, Germaniciq;
generis, Epiſcopos: in Polo-
niam miſit. Eorum opera, &
vniuerſa gens, ad Chriſti fidẽ
acceſsit, & Mieciſlaus Dux,
propagandæ religionis chri-
ſtianæ cupidiſsimus, plæraſq;
Eccleſias pontificales, non cõ
ſtruxit modò. ſed etiam am-
pliſsi

pliſsimis opibus, dotauit. Ex
eo tempore, natio Polona,
Apoſtolicæ ſedis Romanæ, (ex
cuius gremio ſacrorum ritum
accepit) cultrix tenaciſsima
fuit: ita vt & puriſsimæ religio
nis cultu, & Chriſtianarum vir
tutum obſeruantia, antecelle-
ret: nunc proh dolor, impro-
biſsimis hæreticorum opinio-
nibus, qui proprios ſenſus, au
thoritati patrum præferunt:
quadam ex parte ſeruit. Non
enim ſolum omnes ferè pere-
grinas admittit ſectas, ſed etiã
nouas ſibi eaſq; ab omni ho-
mine chriſtiano alieniſsimas,
quotidie confingit. Verum ea

 nunc

nunc eſt, de Henrico Valeſio, Catholico rege omnium chriſtianorum opinio, atq; fiducia: vt ipſe vnus ſit, qui & labantem religionem Catholicam erigere, & huic fundi noſtri calamitati mederi poſsit. Sed quod prius mihi dicendũ erat, illud nunc ſilere haud poſſum: nimirum, quod iſtius primi Ducis chriſtiani temporibus, apud Polonos inoleuerat: vt homines nobiles, ſacratiſsimo myſſę ſacrificio adſtantes, cum euãgelium dicturus Sacerdos, prima verba pronuntiaret, gladios mediotenus ſtringerent; reſpondente verò miniſtro,

rurſus reconderent. Incredibilis religioſiſsimæ gentis pietas, conſtans, & perpetuum tuendæ religionis Catholicæ ſtudium, oſtendebat. De religione hactenus, ad primas Poloniæ vrbes accedamus.

DE PRIMARIIS *Poloniæ Vrbibus* CAP. IIII.

ANtiquiſsimam omniũ Polonicarum vrbium Gneſnam, annalium Sarmaticorũ teſtimonio, cenſemus. Ea ab Lecho, primo Polonorum Duce condita, & ab (Gniaſdo) quod nidum ſi-

gnificat, appellata; principum sedes quam diutissimè extitit. Quòd si verum est, Polonos Duce Lecho, ex Roxolania in in Poloniam migrasse, circiter Attilæ Hunnorum regis tempora; consequens erit, vt dicamus etiam, eodem temporis interuallo, hoc est ipso regni sui exordio, Gnesnam, ab eodem ædificatam esse. Hoc certùm est, omnium opinione Polonorū receptum esse: Gnesnā cōditorem habuisse Lechum, & ab (Gniasdo) quòd nidum sonat sumpsisse appellationē. Fortè enim in eo loco Lechus, aquilarū nidum reperit. Qua-

re ex eo tempore, principibus Polonis, alba Aquila, erecta, expansis alis, insigne manet. Sed quæ nunc potissimū Gnesnæ spectatur ecclesia metropolitana, sede Archiepiscopali, & Adalberti martyris sepultura, antecellit. Adalbertus, secundus primùm in ordine Pragensis Episcopus, deinde regnante Miecislao Duce; qui primus christianis sacris apud Polonos initiatus est: defuncto Roberto, primo eius ecclesiæ antistite, Gnesnensis Archiepiscopus fuit; fidemq; christi in Polonia mirificè propagauit. Qui cum Prutenos, gen-

tem feram, ad mare Balthicũ ſedes habentem, ad chriſtum pellicere conaretur: ab immanisſimis barbaris, crudeliſſimis cõfectus vulneribus, anno
997 chriſti, nongenteſimo nonageſimo ſeptimo occubuit. Eius corpus à Boleslao Poloniæ Duce; qui primus ab Othone Ruſſo, eius nominis tertio imperatore Romano, anno poſt
1001 Chriſtum natum, Milleſimo primo, in ciuitate Gneſnenſi Rex eſt appellatus: tanto auri pondere, quantum corpori reſpondebat, redemptum. Eſt autem Archiepiſcopus Gneſnenſis, legatus natus & totius regni

regni primas. Sed qua parte poſt regem in Polonia eſt princeps, ſubtracto è viuis rege, munere apud Polonos fungitur regio: mittendarum ad exteros legationum, cuſtodiendorum finium, & promulgandorum Comitiorum, ius habet: regem electum pronuntiat, ſacro oleo inungit, regioq; diademate exornat. Huic primæ apud Polonos ſignificandæ dignitatis cauſa, ab magiſtro Archiepiſcopalis curiæ, ſublatus prefertur baculus: mã ducaturo tympana militaria verberantur. Qui honor cum maximis ſit, ſoli Archiepiſcopo

po Gneſnenſi, in tota Polonia, penes regẽ habetur. Aula nulla poſt regiam, præterquã archiepiſcopalis cenſetur. Quare cæterorum Epiſcoporũ, & principum familiares: nõ aulicos, ſed famulos vulgò appellamus. Decreta eſt præterea cõmunibus totius regni legibus, in eos pœna; qui preſente Archiepiſcopo, vel ceciderint aliquẽ, vel gladium ſtrinxerint, vel quod etiam eſt leuius, obſcænos ſermones miſcuerint. Magna quidẽ & ſingularia extant, Polonorũ regum, erga vniuerſum eccleſiaſticũ ordinem beneficia. Quæ ſi mihi ſingula percen-

ſenda

ſenda eſſent; multorum dierum, multorumq; voluminũ, non vnius operis negotium eſſet. Silere tamen ea non poſsũ, quæ in publicos totius regni inſerta annales; incomparabilem cleri dignitatem, magnoperè augere videntur. Primam itaq; Boleſlaus primus rex, hoc in genere laudem ſibi vendicat; qui & cõſecuto regio diademate, incredibiliter gentis Polonæ nomen, apud exteras nationes illuſtrauit; & inter cætera præſtantiſsimæ ſuæ virtutis edita facinora, omnibus in Polonia ſacratis hominibus, vniuerſa regibus Polonis præ-

ſtanda

ſtanda vectigalia, iure ſempiterno remiſit: & ab omnibus, omnium onerum officijs, immunes declarauit. Henricus Archiepiſcopus Gneſnenſis, Theodorici Ducis Bernenſis
1200 filius, qui circiter Milleſimũ ducenteſimum annum, Gneſnenſis eccleſiæ præſul fuit: opera & auctoritate ſua; qua plurimum valebat, perfecit; vt Leſci albi Polonorum monarchæ, qui tunc apud Polonos, ſummum obtinebat principatum, atq; omnium Ducum, procerumq; Polonorum conſenſu, & communi totius Poloniæ decreto: viri eccleſiaſti-
ci,

ci, vna cum omnibus ſubiectis Eccleſiarum hominibus, ab vniuerſa principum, & qui eorum nomine ius dicunt præfectorum, iuriſdictione: liberi eſſent. Vuladiſlaus Iagello, Magnus Lithuaniæ Dux, abdicatis ſceleratis gentilium ritibus; ſacro baptiſmatis fonte ablutus, & regnum apud Polonos adeptus eſt. Anno milleſimo tercẽ 1386
teſimo octuageſimo ſexto. Eodemum anno, qui proximè ſequutus eſt; profectus in paternam Lithuaniæ regionem, non ſolum omnem illam gentem, Chriſto Deo dicauit: ſed etiã multis extructis ſacris ædibus,
&

& diuitijs Ecclesiastici ordinis hominibus attributis, omnes Ecclesiarum agros, ab vniuerso onere, & ab omni pensione, & iurisdictione principis, & profanorum, lata lege liberauit. Verùm & in Comitijs regni, apud Iedlinam pagum ve nationibus nobilem, in Polonia celebratis; omnibus Ecclesijs, regiorum vectigalium immunitatem, rari & singularis exempli rex, liberaliter concessit: & superiorum regum beneficio nactam libertatem
1430 approbauit. Anno millesimo quadringentesimo trigesimo. Quid dicam de Alexandro, opti-

optimo & religiosissimo rege? qui vt ne Vuladislao Iagellonio auo suo, singulari in Deũ pietate, cedere videretur; vniuersa omnium regum, Ecclesiastico ordini indulta priuilegia, in Comitijs regni Lublinensibus, magna sui nominis laude confirmauit. Anno mil- 1506
lesimo quingentesimo sexto. Et cum tunc fortè, inter proceres, & Episcopos, de ratione sedendi in Senatu, & de Ecclesiasticis agris, controuerteretur; sanxit, vt Episcopi in Senatu vtrunq; regis latus tegerent, fundi verò ecclesiarũ, ab omni regni militia, perpetuam

tuam haberent vacationem. Nihil nunc dico, de insignibus cęterorum regum sacrato ordini donatis priuilegijs: quæ pręstantem hanc cleri auctoritatem, incredibiliter cõfirmant. Illud tamen pæterire nõ possũ; nõ minorem fuisse illorum regum in tuenda Ecclesiastica dignitate, quàm in attribuendis castellis, vicis, & pagis, (quibus deo dicati viri vitam sustẽtarent) religionem. Quamobrem, cũ Ecclesiastici agri potiorem totius regni partem occupare censeantur: & Archiepiscopi Gnesnensis primatis, & cæterorum Poloniæ antisti-

tum

tum, amplissimas ditiones: ex quibus illis ingens auri pondus quotannis venit, maximos esse principatus, nemo est rerũ Sarmaticarum peritus, qui non dixerit. Iacobus Vchanicius, eques Masouius nunc Ecclesię Gnesnẽsis clauum tenet; cuius præstans & egreius tuendæ religionis catholicæ ardor, & in rebus gerendis prudentia: si vnquam alio tempore, in electione Henrici Valesij regis, magnoperè enitiuit. Cæterum Gnesnensis ciuitas metropolitana, Polonorum principum regia erat. Sed cũ Cracus Dux, quem Bernardus Vapouius, hy

storiographus Polonus, circi-
700 ter septingentesimum à Chri-
sto nato annũ, imperasse apud
Polonos scribit: Cracouiam,
totius Septentrionis vrbem no
bilissimam, ad ripam vistulæ
fluminis ædificasset; & publi-
cis atq; priuatis ædificijs exor-
nasset mirificè, in eam sese,
sedemq; suam, primus omniũ
transtulit. Mansit regia princi-
pum sedes Cracouiæ, ad Po-
pielij senioris, Poloniç monar
chæ, vsq; tempora: qui mon-
tanæ pertæsus regionis, in qua
vrbs Cracouia sita est, regium
tribunal Gnesnam retulit: atq;
inde paulòpost, mutato con-
silio,

silio, Crusuiciam nũc ignobile
oppidum transtulit. Sed illud
inde quoq;, volẽte Piasto prin-
cipe, (qui ex infima plebe crea
tus monarcha, circiter octin-
gentesimum sexagesimum pri 861
mum annum ad gubernationẽ
Poloniæ adscitus est) Gnesnam
priscam Lechi Ducis regiam,
relatum. Fuit autem ex eo tem
pore Gnesna, multorum prin
cipum, regumq; domicilium,
& in qua reges solenni ritu in-
ungebantur. Verũ Vuladislaus
cognomento locticus Rex, re-
licta Gnesna, sedem regiam,
atq; ipsa regni insignia, Craco
uiam retulit: primusq; regum,
 in ea

in ea vrbé, regio diademate in
1320 ſignitus eſt. Anno Chriſti Mil
leſimo trecéteſimo viceſimo.
Ab eo tempore, vrbs Craco-
uia, regia ſedes ſemper fuit,
ad noſtra vsq; tempora. Quæ
quidem, poſteriorum regum
ſumptibus ad eam amplitu-
dinem venit: vt cum Italicis,
& Germanicis elegantioribus,
certet: inter cæteras ſeptentrio
nales, principem teneat locũ.
Primum eius vrbis ornamen-
tum, pulcherrima totius regni
arx, in colle Vauelo ab incolis
dicto ſita, iudicatur: quæ in-
credibili Sigiſmundi primi re-
gis conſtructa ſumptu, non in

colarum modo, verùm etiam
externorum oculos, in admira
tionem rapit. In arce, ærarium
regni, in quo diadema regiũ,
cæteraq; regalia inſignia, &
antiquitatis Polonæ monumé-
ta, cuſtodiuntur: cernitur. In
Cathedrali arcis eccleſia, quòd
olim Gneſnæ fieri ſolebat, re-
ges ſacrantur. In Eccleſia Sta-
nislai martyris precioſiſſimis
illuſtratũ vnionibus ſepulchrũ,
argenteæ diuorum aræ, inſi-
gne ab incredibili operis arti-
ficio, & precioſa ſuppellectili,
Sigiſmundi primi regis ſacel-
lum, & antiquiſsima de hoſti
bus capta vexilla, Stanislao di

cata ſpectantur. In ſecretiori templi ſcrinio, ſacratiſsimæ crucis portio, ab Caſimiro magno rege, ex Roxolanica Leopolienſi præda, Anno Chriſti
1340 milleſimo tercenteſimo quadrageſimo, illata videtur. Sunt & bini claui, quibus Chriſtus ſeruator noſter cruci affixus fuit: quorum alterum Otto Ruffus imperator, vna cnm D. Mauricij lancea, Anno mille-
1001 ſimo primo, Boleslao regi dono dedit: alterum, Martinus eius nominis quintus pontifex maximus, per Latinum Vrſinum Cardinalem, Epiſcopum Hoſtienſem, Vuladislao primo

ex Lituana gente regi, miſit.
Anno milleſimo quadringenteſimo viceſimo quarto. In eo 1424
dem templi ærario, auri, argẽti, gemmarumq; maſſæ, ſeruãtur. D. Stanislaus, ex nobili apud Polonos Pruſſorum domo, cognomine Scepanonius, Cracouienſis Epiſcopus fuit. Qui dum Boleslaum ſecundũ regem, propter incredibilem feritatem, & deteſtandas libines, obiurgat: & ab illicito graſſandi, & ſcortandi genere Eccleſiaſticis pœnis auertere nititur, ſceleſtiſsimi tyranni gladio obtruncatur: cum vix triennio, Epiſcopi munere fun

ctus eſſet. Viri ſanctiſsimi cæ-
1079 des, Anno Chriſti milleſimo
ſeptuageſimo nono patrata.
Hic anno demum milleſimo
1253 ducenteſimo quinquageſimo
tertio, Innocentij quarti pon-
tificis maximi auctoritate, di-
uis adſcriptus eſt. Sed auguſtiſ-
ſima regni ciuitas Cracouia,
tribus oppidis contiguis, Ca-
ſimiria, Cleparia, Stradomioq;
frequentiſsima efficitur. Caſi-
miria, Stradomio, & interla-
bente Viſtula fluuio, qui rece-
ptis amplius quatuordecim
magnis fluminibus, apud Dan
tiſcum vrbem in mare Balthi-
cum effunditur; ab Cracouia

ſeparatur. Ampliſsimus pons,
ex vna parte migrandi in aliã,
facultatem præſtat. Caſimi-
riæ coniunctus eſt Hæbreorũ
vicus, qui cum ante in vrbe
promiſcuè cum chriſtianis ha-
bitarent: ſeditionibus coacti
popularibus, multis magnis,
& elegantibus ædificijs, pro-
pinquum Caſimiriæ locum,
compleuerunt. Multæ autem
ſunt in vniuerſum, nobiles per
omnes vrbis regiones ędes: ſed
ſpatioſiſsimum, & elegantiſsi-
mum forum, ædificiorũ ſplen-
dore antecellit. Ædes præto-
riæ vna cum ampliſsimis, &
ſplendidiſsimis mercatorum

tabernis in ipſo fori vmblico conſpiciuntur. Sunt & illuſtria plæraq; templa, diuorumq; Floriani, & Iacincti reliquiæ; illa ornamẽtum vrbis, hæc hominum religionem augent. D. Floriani ſacratiſsima oſſa, ab Lucio eius nominis tertio Pontifice maximo, Caſimirus Poloniæ princeps impetrauit. Ægidius Mutineñ. Epiſcopus Legatus, Lucio è rebus humanis erepto Cracouiam detulit. Iacinctus D. Dominici vitæ inſtitutum profeſſus, cum grauiſsimos pro ſacratiſsima Chriſti religione, in Polonia & Roxolania, ſubijſſet labores: Anno Chriſti

Chriſti milleſimo ducẽteſimo 1257
quinquageſimo ſeptimo, è viuis ſubtractus: poſt mortem, propter ſanctimoniam actæ vitæ, & oſtenſa prodigia, inter ſanctos haberi cœpit. Vrbis Cracouienſis Epiſcopus, cum propter primariæ in Polonia ciuitatis Epiſcopalem dignitatem, tum verò etiam ob maximas opes, inter Poloniæ epiſcopos ſupremum honoris gradum vendicat. Eccleſiæ Cathedralis Prælati & Canonici, in magna ſunt apud Polonos dignitatis & facultatum opinione. Nemo enim niſi eques ſit ex vtroq; parente, & nobilitatis

tis suæ insignia sufficientibus testimonijs demonstrauerit, in Collegium Canonicorum adscribitur. Instituta sunt nihilominus, aliquot pro candidatis humili loco natis, sacerdotia. Canonicatus omnes, & vt vulgò appellant prælaturas, sũmus pontifex, & Episcopus, diuisis inter se temporibus conferunt, primarijs aliquot sacerdotijs exceptis, quarum Rex ipse conferendarum potestaté habet. Boleslaus Pudicus, Cracouiensis, & Sendomiriensis prouincię Dux, qui cum quinquaginta duos annos, minoribus Polonis imperasset, Anno Christi

Christi, millesimo ducentesimo septuagesimo nono, vitam 1279
cum morte commutauit. Episcopum, & ecclesiam Cracouiensem, singularibus exornauit priuilegijs. Episcopum quidem ducali iure vti, in vniuersa sua ditione iussit. Etsi, postea Sbigneus Olesnicius, Cardinalis, & Episcopus Cracouiẽsis, Ducatum Seueriensem ab Venceslao Cesinensium Duce, ęre priuato comparauit, & ex eo tempore, Episcopi Cracouienses, Duces Seueriæ, appellari cæpti. Sbigneus Cardinalis, vir fuit omni laude, prædicationeq;, dignissimus: vt pote

te qui Ecclesiæ vindex, atq; defensor acerrimus, & libertatis Polonæ custos apud reges studiosissimus, extiterit. Obijt
1455 autem, Anno Christi millesimo quadringentesimo quinquagesimo quinto. Omnibus præterea diocæsis Cracouiensis sacris ordinibus, eorumq; subiectis hominibus, Boleslaus princeps, vectigalia, seruitutis onera, & portoria remisit: & ab omni sua, suiq; magistratus iurisdictione, liberos declarauit. Prælatis item & Canonicis Ecclesiæ Cathedralis, senos ex equestri ordine, duodenos de plebe, ab expedi

peditione bellica ministerij sui causa, liberandi potestatem fecit: minorum verò Collegiorum Canonicis, dimidiam eius numeri partem. Nostra tẽpestate, ecclesiæ Cracouiensis Episcopatum gerit, Franciscus Crassinius de Crasne, eques Masouius, qui in obeundis Sigismundi Augusti regis nomine, apud Maximilianũ secundũ imperatorẽ, legationibus; & tractãdis maximis Reipub. negocijs, summam sibi apud omnes laudem comparauit. Castellanus Cracouiensis, in Senatu regni penes Episcopos est princeps, Palatinus, secundum

dum post eum dignitatis gradum, tenet. Præfectus vrbis, capitalium causarum curam gerit. Sunt & ciuibus peculiares magistratus, quos consules & proconsules, vocant; qui ex arbitrio Palatini creantur. Est Cracouiæ bonarum artium gymnasium, Vuladislai primi Iagelonis regis liberali-
1401 tate, circiter millesimum quadringentesimũ primum annũ, conditum. Ibi Mathematicarum, Theologiæ, Philosophięq; studia, maximè florent. Legum quoq; sacrarum cupidos, pontificium ius docetur. Sunt item plæraq; Collegia,

vbi frequentes literarum studiosi degunt: & leuibus sanè propter summam annonæ vilitatem, sumptibus. Quare cõcludendum est, Cracouiam, inter Polonicas vrbes, dignitate, opibus, cõmerciorum & opificiorum varietate, incolarum & externorum numero, rerumq; omnium ad victum & cultum corporis pertinentium abundãtia, primam esse. Mercatores quidem ditissimi sunt, & cum externis quoq; magna negotia habent. Fuit olim Verincus quidam natione Germanus, ciuis Cracouiẽsis, qui cũ Casimirus magnus

Rex, Elisabetæ Boguslai Ducis Scecinensium filiæ, nepti suę, quã Carolo quarto imperatori coniungebat, nuptiarum festos dies celebraret: Imperatorem, Ludouicum Vngariæ, Casimirum Polonię, Sigismũdum Gottorum, siue Danorum, Petrum Cypriorum, reges; domi suæ conuiuio excepit; Regi Polono domino suo plus centum millibus aureorũ nummum dono dedit; Cæsarem, cęterosq; reges paulò minoribus affecit muneribus. An-
1363 nus quo hæc gesta sunt, millesimus tercentesimus sexagesimus tertius, post Christum natum

natũ fuit. Altera Poloniæ vrbs est Posnania, quam Varta celebris fluuius alluit. Hæc post Cracouiam, & superbarum ædium splendore, atq; magnificentia, & mercatorum atq; opificum omnis generis numero, & omnium rerum ad luxũ & vsum necessarium copia, cæteras Poloniæ ciuitates antecellit. Episcopus Posnaniensis, cum magna apud Polonos dignitate, magnas quoq; opes cõiunctas habet. Hodie Adamus Conarius, eques Polonus, in quo incredibilis virtus, cum summa nobilitate certat, episcopi munere fungitur. Palatini

Posnanienſis , illuſtris eſt in Senatu regni auctoritas. Caſtellanus etiam regni Senator cenſetur. Penes has duas primarias vrbes, cernitur Vuladislauia, ad Viſtulam fluuium ſita; quæ etſi ſuperioribus nulla ex parte comparanda videtur, Epiſcopali tamen Cathedra eſt inſignis. Epiſcopus Vuladislauienſis, qui & Cuiauienſis, & Pomeraniæ nuncupatur: cum ſit ex principibus Poloniæ Epiſcopis, ampliſsimam habet diocęſim. Dantiſcum etiam, vrbs totius Aquilonaris regionis nobiliſsima, & vniuerſæ ferè Europæ emporium frequentiſsi-

tiſsimum, Vuladislauiẽſi Epiſcopatu continetur. Nunc ad eius Epiſcopatus gubernacula ſedet, Stanislaus Carnicouius, equeſtri apud Polonos, in prouincia Dobrinenſi ortus familia; vir & religione, & illuſtribus apud exteros reges perfunctis legationibus, clariſsimus. Sunt præterea, plerę́q; nobiles in Polonia ciuitates; quæ etſi vrbium nomen nõ merentur, Palatinorum tamen, & Caſtellanorum, ampliſsimæ & frequentiſsimæ prouinciæ, ab illis ſumunt appellationem. Palatini, lingua patria (Voieuodæ) quod militiæ duces ſigni-

ficat; amplioribus regio nomine præsunt prouincijs: Castellani, angustiorum regionum sunt præfecti. Frequentissimi nihilominus passim spectantur pagi, & innumera propemodùm Castella, quæ quãuis ex rudi plerunq; lignorum materia, sint constructa: habitatoribus tamen, & rebus ad propagandam hominum vitã necessarijs, magnoperè abundant. Illustres autem rariores esse vrbes, penes principes, & nobiliores viros, culpa residet. Illi enim, non ciuitates regias, (quemadmodum consuetudo apud Italos & Hispanos obtinuit

nuit) sed oppida & pagos hæreditarios, (mercatorum esse, & opificum degere in vrbibus existimantes) colunt. Visuntur etiam per vniuersam Poloniã innumera ferè summisq; aucta opibus, religiosorum virorũ, & sacrarum virginum cænobia: sed Cistercienfium familia, ædificiorum splendore, & amplissimis præstat facultatibus. Abbates in vniuersum monachorum suffragijs electi: regio, & Episcoporum iudicio, confirmantur: habitu religioso vti, & in monasterijs vitam agere, constricti. Arces, si quę sunt in Polonia, non ad susti-

nendam diuturnam obſidionem: ſed ad reprimendos tantummodò primos hoſtium impetus valent. Summæ totius regni vires, non in munitiſsimis caſtrorum propugnaculis: ſed in validiſsimis, & expeditiſsimis nobilium virorum turmis, conſtitutæ ſunt. Quotiescunq; enim hoſtes adeſſe nunciãtur; iuſtus in vnaquaq; Poloniæ prouincia, ex ſolis nobilibus, ad reſiſtendum, ſigno dato, cõflatur exercitus. Hæc de vrbibus Polonicis dicta ſunto; ſupereſt vt Remp. Polonam depingamus.

DE REIPVB. POLONÆ *forma.*

CAP. V.

Reipublicæ Polonæ primordia, mihi in annalibus Polonorum diligentius inueſtiganti: eam, iam inde à primis creſcentis regni exordijs, imperio principum adminiſtratam eſſe ocurrit. Quæ enim de Lecho primo gentis duce, vulgò circunferuntur; non regium, ſed potius principis titulum, illi videntur adſcribere. Sed quandiù is apud Polonos regnauerit, quosq; liberos reliquerit,

& quando ipſius poſteri impe
rauerint;nemo hactenus,quod
ſciam, litterarũ monumentis,
mandauit. Sublata Lechi pro-
le, vnius principis imperium
aſpernata gens Polona, duo-
denos ex omni procerum nu-
mero Duces, (quos Palatinos
appellauit) delegit; illisq́; vni
uerſæ Reip. commiſit admini-
ſtrationem. Sed quando hoc
factum ſit, & quandiù Palati-
norum dominatus manſerit;
non conſtat. Hoc tamen cer-
tum eſt, neq́; hac Reip. geren
dæ ratione Polonos fuiſſe con
tentos. Quamobrem regnan-
di poteſtas, iterum ad vnum
delata

delata eſt. Cracum hunc fuiſſe,
Polonica teſtatur hyſtoria,
Cracouienſis vrbis conditorẽ;
quem nonnulli Grachum exu-
lem Romanum volũt eſſe. Sed
falſò. Cracus, ſi Vapouio, hy
ſtoriographo Polono, credi-
mus: circiter ſeptingẽteſimũ à 700
Chriſto nato annum, ad gu-
bernationem Polonię adſcitus
eſt. Extincta Craci ſtirpe, Reſ
pub. Polona, denuò ad duo-
decim Palatinos recidit. Sup-
preſſo deinde Palatinorum im
perio; Pręmislus, homo ple-
beius, ſed aſtutus, propter rem
cõtra Hungaros bene geſtam:
poſt ſeptingẽteſimũ, quinqua
geſimũ

760 gesimum, vel sexagesimum, humanæ salutis annum, omniū suffragijs princeps creatus. Hunc alij, atq; alij, longa temporum serie secuti principes, ad Boleslaum vsq; ducē, Reip. Polonæ clauum tenuerunt. Boleslaus primus, ab Othone Ruffo Saxone, eius nominis tertio imperatore Romano, abiecta Ducis appellatione, in ciuitate Gnesnensi, Rex, socius, & amicus Romani im-
1001 perij appellatus est. Anno christi millesimo primo. Successerunt Boleslao cæteri reges, ad Vuladislai principis vsq; tempora; qui post patratam à Bo-

leslao

leslao secundo rege, Stanislai Episcopi necem, regium neglexit titulum, & princeps appellari voluit. Eius exemplum secuti alij, principum titulo contenti fuerunt. Successit tandem Præmislus, qui resumpta, & renouata, apud Polonos regia dignitate; cōmunibus procerum, & nobilitatis iudicijs Rex electus; ab Iacobo Archiepiscopo Gnesnensi, coronatus est. Anno millesimo du- 1295
centesimo nonagesimo quinto. Cæteri qui in Polonia regnarunt, ad hodiernam vsq; diem, Reges appellati. Quæ cum ita sint, constat Poloniā

regnū

regnum esse, regioq; guberna ri imperio. Sed mihi nunc, de antiquis & recentioribus Rerumpublicarum, & regnorum gubernaculis, cogitanti: venit in mentem, regiam hanc nostram Rempub. Polonã, (quæ non vnius ciuitatis continetur mœnibus: sed per omnes totius regni prouincias, est diffusa) post tot diuersas, multiplicis administrationis rationes, constitutam tandem esse sapiẽtissimè. Aristoteles quidẽ Philosophorum princeps, quatuor Reip. administrandæ formas depingit. Aut enim populus libertatis cõsectator, Reip. guber

gubernacula vẽdicat; vel summa rei, penes paucos est, opũ studiosos priuatarum: aut præstat optimatum imperium: vel ad vnum Reip. defertur gubernatio. Gens Polona, nullam peculiarem istius administrationis partem secuta; populum quem plebis nomine complectitur, ab vniuersa rerum publicarum procuratione, abesse iussit. Turpè est enim, ex ignobili plebis fæce, creari magistratus: & eos vicissim cernere, ad Reip. gubernacula constitutos: qui & seruiunt quæstui, & in sordidis occupantur opificijs. Accedit populum neglecta

glecta communi vtilitate, priuatis rationibus, priuatæq; incumbere auaritię. Quod enim est omnium, nullius esse existimatur. Plebs item fluxa, & volubili est fide, & nunc in hanc, nunc in alteram partem, facillimè traducitur. Quod si superiorum temporum monumēta euoluamus, Rom. Resp. terrarum orbis imperatrix, tribunicijs plebis furoribus profligata, cum libertate amplissimi imperij dignitatem amisit. Nihil nunc dico, de proximis patrum nostrorum memoria, rerumpublicarum euersionibus, quas insanissimis plebeiorum

rum consilijs, & superbis cum nobilibus concertationibus, cecidisse manifestum est. Noluerunt etiam Poloni superiorum Palatinorum admoniti insolentia: paucis hominibus Reipublicæ mandare gubernacula. Sæpè enim vsu venit, vt isti tales, despectis imbecilliorum viribus, cōtra viros honesta conditione natos grassentur, eorumq; facultates appetant. Optimatum in Polonia auctoritas, qui ex patribus & nobilitate constant, regio imperio; regia potestas vicissim senatus & equestriū hominum libertate temperatur. Quare

cõcludendum tandem eſt, pul
cherrimam hanc regiã Remp.
Polonam, tali eſſe conditione;
vt rex quidem, liberis patrum,
& nobilitatis electus ſuffragijs,
& ab Archiepiſcopo Gneſnen
ſi. regni primate, coronatus; ſit
omniũ princeps, & dominus,
qui ampliſsimi Senatus, & cla-
riſsimæ nobilitatis, adiutus cõ-
ſilijs, vniuerſam totius regni
molem ſuſtineat. Nec iniuria.
Vertitur enim nimia regũ po-
teſtas in furorem, gignit libi-
dines, omnium ſcelerum, om
nisq; iniuſtitiæ eſt ſeminariũ;
niſi ſapientiſsimis Senatorum,
& nobilitatis animaduerſioni-
bus,

bus, intra æquitatis terminos
contineantur. Sed quia maxi-
mę apud nos sũt regibus opes,
quæ ad opprimendam publi-
cam libertatem, interdum ad-
minicula ſolent eſſe non vul-
garia: non vectigalia modò,
præfecturæq; omnes, nobilibus
viris mandantur: ſed & vitæ
quoq; regiæ cuſtodia nobilita-
ti credita. Illi enim, qui liberis
omnium ordinum electus eſt
rex ſuffragijs; non ad euerten-
da priuilegia, ſed ad propagan
das immunitates incumbendũ
eſt. Secus certè in regnis vſu ve
nire ſolet hæreditarijs; vbi re-
ges, impunè faciendi omnia
 pote

potestatem habent. Neq; ego negauerim, totius terrarum orbis reges, Dei Opt. Max. nomine imperare: Deos tamen non esse. Cum itaq;, iam inde à primis Polonorum primordijs; Senatus, & nobilitas vniuersa Polona, sui muneris admonerent regem: Rex grauissimorum consilijs virorum niteretur: illi vicissim regiæ Maiestatis splendoré reueriti essent: sola ex omnibus regnis Polonia, salua, incolumis, & ab omni iniuria, & detrimento integra, viuit suis legibus, & cætera dignitatis, & libertatis ornamenta, ad hanc vsq; diem con

cóstantissimè retinet. Soli etiá Dei beneficio præter cæteras gentes Poloni, eligendi regis facultatem habent.

DE ELECTIONE ET *Coronatione Regis.*

CAP. VI.

IS qui apud Polonos Reipub. gubernacula gerit; non naturæ legibus quemadmodum cæterarú gentium reges, in paternum & auitum regnú succedit: sed cómunibus Senatorij, & equestris ordinis suffragijs, publicaq; totius nobilitatis acclamatione, Rex eligitur. Senatores,

Archiepiſcopi, Epiſcopi, Palatini, Caſtellani, & ſupremi regni officiarij, cēſentur. Equites, ſiue nobiles, conſecutam ſemel virtute maiorum nobilitatem, perpetuo hæreditatis iure vſurpant. Quod ſi ſuperiores reges, continuato plærunq; temporum contextu, Remp. Polonam adminiſtrarunt; hoc non legibus hęreditarijs, quas ſibi vendicare prohibentur, ſed eorum preſtantiſsimis virtutibus, & innatis nobilitati Polonæ erga regiam prolem ſtudijs, adſcribendum eſt. Nati enim paternæ virtutis hæredes, iudicantur. Et quòd in

in parentibus admirari, hoc & de filijs eorum ſperare, ſolemus. Qua quidem conſtanti totius gentis opinione, Piaſtorum ſtirps quingentorum: Iagelloniorum familia, ducentorum ferè annorum ſpatio, in Polonia regnauit. Electionis certè vniuerſa ratio, eam ob cauſam inſtituta; vt ſi qui Reges, aut ab officio deflectere, vel publicas oppugnare libertates vellent; hac ſaltem lege, & liberorum charitate, in officio continerentur. Quemadmodum ergo olim, Romani imperatores, prætorianorum militum ſuffragijs, Cæſares ap

pellabantur: ita nunc Rex Polonus, eligitur Senatorum & nobilitatis iudicijs. Creandi regis causa, vniuersæ Poloniæ Comitia indicuntur: in comitijs, de subrogando Rege disceptatur. Cæterùm longè maiori apparatu, maioriq; procerum & equestrium hominũ frequentia, ea celebrantur: cũ non regis Poloni filium, aut fratrem, sed alium quempiam, eligere contingit. Tunc enim cum res sit summæ considerationis, summiq; consilij, ingens nobilium virorum numerus, ad celeberrimi spectaculi famam confluere consueuit.
Mos

Mos est apud Polonos antiquus, vt cum creandi regis causa conueniunt; in patentibus potius cãpis, quam in vrbibus deliberare mallint. Erigitur itaq; in amplissima planicie Senatui tentorium: Pontifices, proceres, equitesq;, circũquaq; castra locant: firmissimiq; prę sidij causa, validissimis & numerosissimis militum turmis vallantur. Vniuersa de rege cõsultatio; ab inuocãdo numine diuino sumit exordium: deinde externorum audiuntur legationes: tandem regni petitores appellantur: qui aut extranei principes, vel etiam regni
proce

proceres, equitesq́; eſſe ſolent. Datur principibus aliquot Senatoribus, ſingulorum prædicandi virtutes prouincia; vtilitates, & incommoda explicantur: poſtremò exquiruntur ab Senatoribus & vniuerſa nobilitate ſuffragia. Hic eſt demum apud Polonos legittimus Rex, in quem, vniuerſi totius regni ordines, conſentientibus inter ſe iudicijs conuenerint. Perfecta electione ſolenne iusiurandum repetitur ab Oratoribus electi regis, ſi qui forte adſunt; Rex ab Archiepiſcopo Gneſnenſi regni primate pronunciatur; & per ſupremos Mare-

ſalchos cunctæ denũtiatur nobilitati: decretũ totius electionis conficitur: & ſingulorum procerum ſigillis obſignatur. Hoc ordine, noſtra ætate electus eſt Rex, Hẽricus Valeſius, Andium, Borboniorum, & Aruerniorum Dux; Caroli noni, chriſtianiſſimi Gallorum regis frater; cui nemò chriſtianorũ regum, vel in tuenda religione Catholica ſtudio, vel altitudine ingenij, vel etiam rerum geſtarum gloria, cõferendus eſſe videtur. Poſtquam verò Rex eſt apud Polonos declaratus, antiquiſsima chriſtianorum regum conſuetudine, ſacro oleo

vngitur, regijsq́; illuſtratur inſi gnibus. Quamobrem Comitijs denuò promulgatis; ſinguli ex omnibus regni prouincijs Pontifices, & proceres, in vrbe Cracouienſi primaria, fælici Sarmaticæ gentis domicilio, adeſſe iubentur: frequentiſsimi vndiq́; Senatores, & ſplendidiſsimæ equeſtrium ho minũ turmæ, conueniunt. Ar chiepiſcopus Gneſnenſis, ab vetuſta ſuperiorũ temporũ me moria, coronandi regis ius ha bet. Is ergo põtificibus, princi pibus, & nobilitatis ſtipatus co rona; adiuuantibus in ſolenni bus cærimonijs Epiſcopis, aſ-

ſentien

ſentiente vniuerſo equeſtri ordine, in Cathedrali vrbis Eccleſia, regem ſacro oleo inungit, regioq́; diademate exornat: ſacramento fidei adigit, ita vt libenter iuret, ſe Eccleſię Catholicæ auctoritatẽ deffenſurum, pugnaturum aduerſus ſacroſanctæ religionis Catholicæ hoſtes; leges, libertatem, priuilegia, Eccleſiaſtici, & pro fani in Polonia ordinis, conſeruaturum. Tunc demum Ar chiepiſcopus, regia inſignia, regi de manibus tradit. Enſem videlicet, quo irruẽte in Poloniam barbarorũ colluuiem reprimat; ſceptrum, vt religio

ſè

sè ſubiectis gentibus imperet; orbem aureum, cum præfixa cruce gemmis diſtinctum, vt Sarmatiam permultas terrarũ orbis regiones continentem, ſumma virtute regat. Poſtremo regem in excelſo regum ſolio ſedere iubet. Atq; ita Rex Polonus, legittimè primũ electus, deinde ritè coronatus; ab Archiepiſcopo Gneſnenſi, qui Romani Põtificis vice fungitur, & ab vniuerſa nobilitate Polona, regnandi poteſtatem ſumit, & auctoritatem; & verus, atq; legittimus princeps, cenſetur.

DE REGE POTESTATE, *& opibus in Polonia regijs.*

CAP. VII.

VNiuerſa Reip. Polonæ ratio, huc ſpectare videtur; vt regi apud Polonos, ſit conſtitutis legibus imperandum. Ex quo longè diuerſa eſſe, cæterorum gubernacula regnorum, conſtat. Ibi enim quidquid regibus placuit, iuris habet vigorem: hic non modò nullam Rex ſine ſenatus conſilio, & nobilitatis aſſenſu, fert legem: ſed & certis legibus obtemperare iubetur. Incredibilis tamen eſt regum in Polonia poteſtas, ſummusq;

muſq; regiæ Maieſtatis cultus;
cum ex præſcripta communiũ
ſanctionum forma, regnare iu
dicantur. Quod enim omniũ
caput cenſetur, maxima eſt pe
nes reges iuris dicendi auctori
tas. Et quamuis, nihil in quẽ-
piam, ſine auctoritate iudicij
ſtatuant acerbius; condonan-
di tamen mulctas, & ab legi-
bus parata nece vindicandi, li-
bertatem habent. Eorum eſt
etiam, ad repentinos Reipub.
caſus, hoſtium vrgente pericu
lo, vniuerſam nobilitatem, ſi
gno dato, ad arma vocare, &
irruentibus inimicorum co-
pijs, ſub vexillis opponere:

mercenarium militem conſcri
bere, creare militiæ magiſtros,
exautorare exercitum, & in
violatores bellicarum ſanctio
num animaduertere. Sed om-
nium potiſsima eſt regum in
creandis magiſtratibus, & cõ-
ferendis honoribus facultas.
Vt enim à primis exordiar, om
nes Archiepiſcopos, Epiſco-
pos, Abbates, primoſq; Eccle
ſiarum prælatos, beneficio ſe-
dis Apoſtolicæ, appellant. Pa
latinos, Caſtellanos, Mareſal
cos, Cancellarios, Procancel
larios, Theſaurarios, qui ſunt
regni ſenatores, ex arbitrio ſuo
faciunt. Gubernatores, Capi-

taneos, Iudices, cæterosq́; regionum magiſtratus, in ſingulis præficiunt prouincijs: Secretarios, ſupplicium libellorum magiſtros, & reliquam curialium miniſtrorum turbam, creant: homines plebeios, propter egregia æquè in bello ac in pace edita virtutis facinora, iure nobilitatis ornant: Caſtella, pagos, vicosq́; regales, uiris de Rep. benemeritis vtendos concedunt: Proſcriptorum, & ſine legittimis hȩredibus decedẽtium agros, nobilibus viris iure ſempiterno donant. Omnes demũ legationes, leges, litteræ, ſingula priuile-

uilegia, & vniuerſa bellorum, fæderũ, & induciarũ negotia, regio nomine cõficiuntur, & regijs ſigillis obſignantur: ita tamẽ, vt plus in ijs omnibus tòta Reip. vniuerſitas, quam Rex ipſe, poteſtatis, habeat. Hæc tanta, tamq́; excellens, regiæ auctoritatis dignitas, non mediocribus quoq́; opum præſidijs, fulta eſt. Permultæ enim præclariſsimæ, in ampliſsimo maximi atq́; opulenti regni imperio, vrbes: frequentiſsima regia per omnes prouincias oppida; vici & pagi propemòdũ infiniti; portoria ex mercatura, locupletiſsimos cenſus pa-

riunt

riunt. Magna quoq; pecuniarũ
uis, ex fortunatiſsimis ſalis;
(quod admirabili naturæ be-
neficio, è profundiſsimis terræ
venis, ſaxorum in morem erui
tur) argenti, plumbiq; ſectu-
ris, in Theſaurum regium quo
tannis infertur. Certos tamen
annuos redditus, & peculiarẽ
nummorum cenſum deſcribe
re; nec poſſum, nec audeo.
De hoc dubitandum non eſt,
excreuiſſe regias opes, ad mul
ta centena aureorum nummũ
millia. Sed incredibilis anno-
næ vilitas, ſummaq; Eccleſia-
rum, & nobilitatis priuilegia
faciũt; vt minores ſint noſtris,

quam cæteris regibus cenſus.
Vt enim de libertate Eccleſia-
ſtici ordinis taceam, nobilitas
vniuerſa, omnibus ſoluta ve-
ctigalibus, bellica tantũmodò
munera; priuatis obire ſtipen-
dijs, tenetur. Agricolæ eque-
ſtrium hominum, uix ſenos,
in ſingula iugera, ſolidos; agno
ſcendæ regiæ poteſtatis cauſà
pendunt: regia item plebs, mo
deratum vectigal ſoluere ad-
ſtricta. Licet tamen interdum
regibus apud Polonos, ex am-
pliſsimi conſilij ſententia, vni
uerſis totius regni ordinibus,
imperare tributum: quod qui
dem in communes, & potiſsi-

mum bellicos totius Reipublicæ vsus, confertur. Verumtamen Rex Polonus, innumerabili voluntariorũ militum fretus equitatu, ſuperat omnium chriſtianorũ regum, in vnum locum congeſtas opes; ſuperat diuitias. Is enim ex omnibus apud chriſtianos inuenitur; qui ex ſolis nobilibus, priuatis ſumptibus regni militiá exercere adſtrictis; centũ quinquaginta, grauioris, & leuioris armaturæ, equitum millia, cogere: & in aciem ſecum ſi res ferat educere poſsit. Mirũ id cuipiam videbitur; ſed me non inania potius Polonæ gen

tis præconia, quam commune, & conſtans totius Sarmatiæ iudicium; quod ex deſcripta ſingularum prouinciarum militia conſtat; ſcribere mortales credant. Teſtes hic mihi adeſſe volo, homines Italos, Gallos, Hiſpanosq́; qui regiones Sarmaticas non viderunt modò, ſed etiam ad vnguem perluſtrarunt. De Germanis, & Hungaris, atq́; Boemis, haud loquor: illis enim propter vicinitatem, regis Poloni vires notiſsimæ ſunt. Hi omnes, vno ore confitebuntur, vera eſſe quæ ſcribimus. Verùm quidé eſt, Polonos nobiles, non niſi

ad propulſandam hoſtiū vim, intra Sarmatici regni fines, proprijs militare ſtipendijs; quod ſi ad inferendum, exteris gentibus bellum, vltra Poloniam proficiſci iubeantur: ſingulis ternis menſibus, quinos aureos nummos, ſtipendium in haſtam accipiunt. Hoc itaq; inuſitato apud cęteras chriſtiani orbis nationes, bellandi genere; reges Poloni, & potentiſsimi, & locupletiſsimi omnium regum, iudicātur. Quis eſt enim per Deum immortalem, in toto terrarū orbe Rex, qui non vniuerſas regni opes, in alendis exercitibus, abſu-

mat? Vni omnium dei beneficio, in Polonia reges, & inſtructiſsimum omni armorum, & nobilium equorum genere, colligere exercitum: & cum quouis potentiſsimo hoſte decertare, ſine vllo ærarij ſui pręſidio valent.

DE SENATV, ET *magiſtratibus Polonicis.*

CAP. VIII.

AVguſtiſsima eſt Senatorum regni apud Polonos dignitas; vt quæ primum poſt regem amplitudinis locum vendicare, ſine aliqua controuerſia conceda-

tur. Sunt autem principes regni Senatores, Archiepiſcopi, & Epiſcopi, propter admirabilē Ecclæſiaſtici ordinis Maieſtatem, & opes maximas, totius regni baſes: qui in Senatu, vtrunq; regis latus tegunt. Secūdas Palatini auctoritatis partes vſurpant. Hic eſt antiquiſſimus in Polonia magiſtratus; vt potè penes quem, ſublatis olim principibus, sūma Reip. adminiſtratio, bis fuit. Nunc reſtricta poteſtate, & iuriſdictione, non Senatores tantùm regni, ſed etiam ampliſsimarum regionum pręfecti, ac iudices; & quæ in eorum prouincijs

cijs conſcribitur nobilitatis, in bello ſunt Duces. Proximi Palatinos ſequuntur Caſtellani, Cracouienſi excepto, qui Palatinos omnes antecedit, & quibuſdam alijs qui Palatinis ſunt permixti. Hi non caſtris, vti etymologia vocis ſonat, ſed minoribus nomine regio præſunt prouincijs. Cæteri Senatores, ſupremi totius regni officiarij, appellantur. Quorum alij ſunt Poloniæ, alij Lituaniæ Mareſalci; alij item Cancellarij, & Procancellarij, ærarij præfecti cæteri. Duæ ſunt Mareſalcorum claſſes, ſummorum, & Curalium. Ad hos dicere

cere ius curialibus, delinquen tes mulctare, facinorosos afficere supplicijs, curare totius aulæ tranquilitatem, partiri inter proceres & aulicos regios vrbium ędes, pertinet: & vt quisq; officio suo apud regem fungatur, prouidere. Singuli sublatos incedenti regi baculos, prætendunt. Sed in publico regni consilio, supremi Poloniæ, & Lithuaniæ Maresalci, vtriusq; gentis Senatores dicere sententiam, & quos non in Senatū adscriptos animaduerterint, imperant discedere. Quod si fortè his abesse, contigerit, Curiales Maresalci,

eorum partes exequuntur. Bina maiora Poloniæ & Lituaniæ sigilla, vterq; Cancellarius: ambarum nationum Procancellarij, minora seruant. Omniū auctoritas legibus exæquata. Sed Cancellarij & Procancellarij munere; sacerdotes, & laici, alternis vicibus, in Polonia funguntur. Curant autem regias conscribere epistolas, literas, leges, priuilegia, edicta, Senatusconsulta, decreta, non modo regio iussu conficiunt: sed etiam obsignant, & ne quid contra leges publicas cōmittatur diligentissimè obseruant. Ad eos primum scri-

tę regi epiſtolæ deferuntur: illi lectis literis regem cōueniunt, & vniuerſam earum ſeriem exponunt. Proponunt etiam in Senatu, regio nomine, conſultationū ſummam: externorum regum reſpondent oratoribus: legatos in peregrinas prouincias mittendos, de omnibus legationum capitibus inſtruunt: regiq; in gerēdis Reip. gubernaculis, quotidiano cōſilio, opitulantur. Quare cum quis ad ſupremos & extremos aſpirat honores; Cancellariorum, & Procancellariorū, ſtudijs nititur. Omnes regij, & Reipubl. cenſus, tributa, &

vectigalia omnia, ærarij præfectis mādantur. Ad eos annui deferuntur redditus: illi in regios, & Reipub. vſus partiuntur. Is eſt potentiſsimi regni Senatus: ea Senatorum appellatio. In eam verò nunc excreuit magnitudinem, vt non Poloniæ tantum, de qua nunc nobis eſt ſermo: ſed etiam omnium, quæ in idem Reipub. Polonæ abierunt corpus prouinciarum; de quibus poſtea dicemus: Senatores, ampliſsimo Senatu contineantur. Duo ſunt in vniuerſo Regis Poloniæ imperio Archiepiſcopi, Gneſnenſis regni primas, &

Archiepiſcopus in Roxolania regia Leopolienſis. Epiſcopi in vniuerſum tredecim, Cracouienſis, Poſnanienſis, Vuladislauienſis, Vilnenſis, Plocen̄, Varmienſis, Præmislienſis, Luceorienſis, Culmenſis, Chelmenſis, Samogitiæ, Chiouienſis, & Camenecēſis. Hos ex veteri priuilegio, Caſtellanus Cracouienſis ſubſequitur, militarium procerū princeps: deinde Palatini, & intermixti Palatinis Caſtellani; tunc demum alij Caſtellani, & ſupremi regni officiarij, continuata ordinis ſerie ſuccedunt. Omnibus eadem eſt perpetua & conſtans

ſtans, tuendæ publicæ libertatis, & propagandi regni voluntas: in Senatu cum de Republica deliberant, liberè, & ſæpius acerrimè ſententias dicūt: regem imprudentius regnantem obiurgant: atq; vno conſenſu, ſanctiſsima maiorum inſtituta, & vniuerſas communis patriæ leges, inſuperabiles defendunt. Nec iniuria: Omnes enim, ex præcipua, & illuſtri totius regni nobilitate, generis & virtutum commendatione delecti: exacto fidei ſacramento, in Senatum adſcribūtur. Ex ampliſſimis etiā opibus, & copioſo militarium vi-

rorũ præſidio, præalti in Sena toribus ſpiritus excitátur. Multi enim centenos nobiles, & inferioris conditionis famulos, totidemq́; patrios, & ex omni regionum ſobole maximè generoſos, ac inſano ſumptu toto terrarum orbe conquiſitos equos, priuatis ſũptibus alunt. Primoribus certè octoginta, & quadraginta, mediocribus duodena, triginta, & dena, poſterioribus quaterna, & terna, aureorum nummum millia, quotannis veniunt. Quam etiam ob rem tanta ſunt apud regem veneratione, vt Pontifices dominos; Palatinos, Ca-

ſtellanos maiores, ſũmosq́; regni officiarios, magnificos: minores autem Conſiliarios, generoſos, & fideles in literis appellet. Venientibus ad ſe, non ſine magna oris ſuauitate, cum grauitate coniuncta, aperire caput, & in proximo diſcumbendi loco poteſtatem facere conſueuit. Sunt & cætera quoq; ſummæ auctoritatis apud Polonos officia: ſed ſplendidiſsimus militiæ totius regni ducis, in exercitu magiſtratus, penesqué in acie ſumma rei reſidet, potiſsimũ excellit. Quare hoc tam illuſtri honoris gradu, nõ niſi principes donantur Sena-

tores. Præstāt & militiæ duces, vulgò cāpestres appellati. Nobilissimus etiam quisq;, maioris Poloniæ præfectura augetur. Summus regis Secretarius, ad tractanda grauiora regni negotia, in consilium admittitur. Supplicium libellorum magistri, subditorum querelas ad regem deferunt. Ciuitatum, & oppidorum Capitanei, Salinarum, & metallorum, præfecti; & dignitate, & opibus antecellunt. Illis capitalium iura negotiorum; his ex metallorū secturis regij census cōmittuntur. Neq; ignobilis est ensiferi regni, dignitas. Vexillifer curiæ

regiæ, curiale vexillum in bello defert. Sed ex cęteris quoq; regionum officijs, non mediocris nobilibus viris dignitatis splendor accedit. Sunt autem prouinciarum officiarij, Iudices, pincernæ, succamerarij, dapiferi, vexilliferi, scribæ, tribuni militum, & cæteri: qui vna cum Iudicibus, prouincialibus, qui nobilitati ius dicunt, particularia exercent iudicia. Omnes Secretarij, commēdatam sibi ab rege, & Cancellarijs scribēdi prouinciam, exequuntur. Regij cubiculi, stabuli, culinęq; magistri: sua quoq; obeunt munera. Nobiles au-

lici, & stipendia regia merentes, in præstandis quotidianæ seruitutis officijs, regi operam nauant. Cubicularij, vel potius veredarij, qui cum epistolis regijs, per omnes regni prouincias discurrunt; & satellites regiæ vitæ custodes, postremas dignitatis partes vsurpant. Totus sanè regiæ aulæ comitatus, superiorũ regũ memoria, M. D. equitibus, quandoq; etiã binis equitum millibus, abundabat. Tantus est enim apud Polonos, seruiẽdi natiuis regibus ardor, tantũq; gratificãdi studiũ; vt cum innumeri regiã, æquè in bello, ac in pace, priuatis sumpti-

sumptibus aucupẽtur gratiam: libentèr etiam facultatum suarum iacturam faciant.

DE NOBILITATE *Polona.*

CAP. IX.

OMnes illustres, & ciuilioris vitæ cultrices nationes; iam inde ab exordio terrarum orbis, pulcherrimum nobilitatis ornamentum, in primo humanæ fœlicitatis domicilio collocauerunt. Cum enim aliqui mortalium essent; qui excellenti rerum ab se gestarum gloria cęteris antecellerent, iustaq; virtu

tibus premia deberi apud omnes iudicarentur; sapientissima vetustas, eos qui in toga, aut etiam in bello quidpiam præstitissent egregiū, ad excelsum nobilitatis gradum extulit. Et quoniam indignum erat, illustria clarissimorum hominum facinora, vna cum eorum vita occumbere; diuturna constantiq; omnium ferè gentium consuetudine in vsum venit; vt parentum virtute parta nobilitas, ad legittimos quoq; eorum heredes transmittatur. Et optimo sanè consilio. Fortes enim plærunq; ex fortibus procreantur. Etenim si semen vberi iniectū

agro

agro copiosum reddit fructū, et ex optimis animantibus, generosa gignitur soboles; quantò magis id consentaneum est vsu venire in hominibus; vt ex fortibus fortissimi proueniāt; & cum sibi præclarissimas maiorum imagines ob oculos versari animaduertunt, eorū præstantissimas virtutes imitari velint. Nostra quidem tempestate; vt de antiquis Græcis & Romanis taceam; in omnibus omnium christianarum gentium regnis, & apud plærasq; liberas vrbes, summa est antiquæ nobilitatis auctoritas: viri autem illustri, ac nobili loco orti

prima

prima rerum gerendarum ven dicant gubernacula. Incredibilis est apud Gallos veræ nobilitatis splendor; Germani nobilitatem amplectuntur: Hispani ornamento gaudent nobilitatis: Itali ab Romanis vsq; iura nobilitatis deducunt. Sed Venetorum antiquissima post hominum memoriam Respublica, summũ dignitatis honorẽ nobilitati detulit. Ibi enim penes nobiles vniuersæ Reipub. administrandæ cura manet; ex quibus sapientissimus toto terrarum orbe constat Senatus; qui diuisis mirifico inter se ordine magistratibus, & fœlicissi

mam, atq; ipso situ admirabilẽ vrbem Venetam, & cęteras ditioni Venetę subiectas prouincias, validissimas Classes, & potentissimos exercitus, summa cum laude gubernat. Poloni verò pręter cæteras gentes, antiquam, & per manus traditã à maioribus posteritati nobilitatem, diuini alicuius numinis instar colunt. Propterea quòd apud illos non nudis tantummodò auorum imaginibus, facultatumq; præsidijs; sed etiã legibus ipsis cum libertate coniunctis, viri nobiles ab ignobili plebis fæce distinguũtur. Nobilitas quidem vniuersa, regũ

principumq; auctoritate est introducta. Illi enim plærosq; viros fortes, propter res pro patria præclarè gestas, singularibus nobilitatis affecerunt ornamentis: magnum quidpiam, & augustum ducentes, & mutare obscuram popularium cõditionem, & ad excelsam principis dignitatem propius accedere. Quare cum quis ab rege creabatur eques, non insignia modo nactæ nobilitatis (quæ vulgò gentilitia arma appellantur) accipiebat: sed & totius nobilitatis Polonę legibus, atq; immunitatibus donabatur. Signa quidem omnium familiarum

rum nobiliũ: (ne quis priuata auctoritate suis subnixus opibus, in ordinẽ irreperet equestrem) in archiuio regni seruantur: priuilegia verò ferè vniuersa, visuntur in publicis totius regni sanctionibus. Magna sanè extãt, Polonorũ equitum erga natiuos reges merita, summa & incredibilia virtutis testimonia. Si enim inuestigare velimus, per quos fuerit olim Respub. Polona fundata, eiusq; imperium latißimè propagatum: intelligemus nihil apud Polonos post hominum memoriam posse inueniri, ad tuendam regiam dignitatem oppor

opportunum, in quo non sese vniuersæ nobilitatis studium, omni ex parte effuderit. Et vt multa paucis complectar, quid quid Polonicæ ditionis, à Ponto Euxino ad Oceanum Germanicum vsq; censetur; vera Polonæ nobilitatis virtute, maximisq; priuatarum opum sumptibus, regibus Polonis cõparatum est. Quamobrem tanta vicissim profecta sunt ab illis, in omnem equestrium hominum ordinem beneficia; vt verè illud possit affirmari, (procul absit dicto inuidia) nullam esse in toto terrarum orbe nobilitatem, quę cum hac & summa

ma viuẽdi libertate, & illustribus certare priuilegijs queat; Quid enim primum commemorem, maximam illam, summa regum indulgentia, & diuturna consuetudine, introductam totius nobilitatis auctoritatem; qua illi est in subiectam plebem, vitæ necisq; cõcessum ius: popularibus autem iurisdictioni equitum adscriptis, appellãdi regem erepta facultas. Qua quidẽ equestris ordinis potentia, nihil maius, aut magnificentius excogitari potest. Augustior tamen eorum censetur potestas; qui non oppidanis tantùm, & agricolis: sed etiam

etiam nobilibus viris, pari liber tate in ditionibus suis ius di- cunt. Et in Polonia quidē Cra- couiensis, in Masouia Plocēn; in Prussia Varmiensis, episco- pi; Præpositus item Ecclesiæ Plocensis; id sibi iuris vendi- cant. Etsi autem difficile sit, in genio, copia, facultate, singu- las omnium regum leges, de- creta, Senatusconsulta omnia, animo complecti: silere tamen non possum singularia Polonę nobilitatis priuilegia: ex qui- bus veluti fontibus quibusdā reliqua libertatis equestris ca- pita profluxerunt. Ordiar igi- tur ab eo potissimū Ludouico

maximo Vngarorum, & Polo norum Rege; qui à Polonis propter admirabilem regię vir tutis opinionem, & rerum ge- starum gloriam, ad amplissi- mi regni gubernacula adscitus: regium diadema suscepit. An- 1371
no millesimo tercentesimo se- ptuagesimo primo. Is vt sibi Polonos obstringeret benefi- cijs: multis magnis & illustri- bus nobilitatem Polonam do- nauit immunitatibus. Ac pri- mùm quidem vectigalia regia, Equitibus Polonis omnibus, eorumq; subiectis hominibus iure sempiterno remisit. Pen- sionem regiam quæ vulgò ra-

ſtralis dicitur, agricolis nobilium virorum, ita diminutam reddidit; vt iam illius nomine non niſi ſeni in ſingula iugera ſolidi, pendantur. Quod cum leuiſsimum ſit tributum, agnoſcendæ modò regiæ Maieſtatis gratia numeratur. Tulit etiam legem in gratiam Polonæ nobilitatis; ne magiſtratus & præfecturæ omnes extraneis, immò ne quidem incolis, ab illuſtri Ducum genere ortis, in Polonia mandarétur. Annus quo hæc Caſſouiæ in Vngaria Polonis Equitibus donata ſunt; mil
1374 leſimus tercenteſimus ſeptuageſimus quartus, poſt Chriſtũ

natum

natũ fuit. Quid verò quęſo eſt, quod ad amplificandam equeſtris ordinis libertatem magis pertineat? quã quod illi Vuladislai primi ex familia Iagellonum regis, priuilegijs partum; ad hanc vſq; diem firmiſsimũ manet. Quid inquã hoc rege Equites Poloni adepti nõ ſunt? & ad illuſtrandam eorum dignitatem magnificum, & ad augendam rem familiarem peropportunum. Huius itaq; memorabiles illæ extant, latæ in Polonia apud Iedlinam pagũ,
Anno milleſimo tercenteſimo 1330
triceſimo, ex cõmuni totius regni conſenſu ſanctiones. Arces

 &

& præfecturæ omnes; non extraneis, neq; Polonis ex Ducibus ortis; sed nobilibus tantũ viris cõmittantur. Singuli Equites, priuatis sumptibus regni fines tueantur: quod si extra fines militare iubeantur, quinos aureos nũmos, in equum stipẽdium accipiant. Capti intra regni limites regio ære redimantur; extra fines verò non redimantur modò; verumetiam incommoda vniuersa, quæ ex hoc accepissent, illis sarciãtur. Qui hostes ab Equitibus capti fuerint, eorum sint serui. Nobilibus subiecti agricolæ ab omnibus regijs vectigalibus im-

munes sunto. Rastrale tributũ, ab illis qui ampliores colunt agros, persoluatur. Equitem Polonum possidentem agros, ne liceat indicta causa in carcerem detrudere, aut supplicio afficere; furibus, prædonicam exercentibus, ædium incendiarijs, interfectoribus voluntarijs, virginibus, & matronis vim inferentibus, exceptis. Bona Equitis, ne Rex absq; iudicij auctoritate publicare queat. Cum de cõtrouersijs quibusq;, causa in iudicio nõ decisa, viri nobiles inter se conuenerint: vt ne ab illis mulctæ iudiciariæ regio nomine exigãtur. Sanxit

etiam, vt ne quam Rex, nisi ex amplissimi consilij sententia, monetam in Polonia cuderet. Sunt & cæterorum regum planè regia, erga vniuersam nobilitatem, regię gratiæ monimenta. Sed ea nos breuitatis causa omittēda putamus. Ex his sanè, & alijs quoq; regum nobilitati datis priuilegijs, consecutum est; vt in Polonia, viro nobili splendidius & honorificentius nihil sit. Plebs vniuersa summo Equestrem ordinem prosequitur honore. Equites autem cū incredibiliter liberalitatis atq; munificentiæ excellant laudibus: numerosam alere familiam

liam, incolas pariter ac extraneos domi habere lautissimè, & nō sine muneribus quādoq; dimittere solent. Multi sunt illis in vniuersum, in oppidis, & pagis hæreditarijs, in quibus agunt; armentorum, & nobilium equorum greges, venatio piscatioq; frequens. Opulentiores, certum virorum, & militarium equorum numerū, ad subitarios belli casus sustenstant. Hæ sunt autem plurimarum illustrium, ac nobilium familiarium vires, eaq; potentia: vt cum regnante Ludouico rege; Anno millesimo tercentesimo septuagesimo septi 1377

 mo

mo, in expeditione contra Ro
xolanos ſuſcepta, inter Polo-
nos & Vngaros iurgiũ ortum
eſſet: & res ad arma ſpectare
videretur; ſolã Topororũ do-
mum. (ex qua nunc Comites
Tencinij maximè florent) ſe-
ptem habuiſſe vexilla memo-
riæ proditum ſit. Albertus La-
ſchius, Palatinus Siradiẽſis, no
bilis Polonus, vir nobilitate
ſanguinis, bellica laude, & re
rum geſtarum gloria clariſsi-
mus; iuſtum ex Polonis, Hun
garis, Germanis, Italis, Hiſpa
nis, Gallisq;, ſuis fretus opibus
conſcripſit exetcitum: Anno
1561 milleſimo quingenteſimo ſe-
xageſimo

xageſimo primo: Iacobũ He-
raclidem Cyprium, cæſis Va-
lachorum copijs, pulſoq; gen
tis Duce Alexandro, non mo-
dò introduxit in Moldauiam;
ſed etiam vniuerſam illam na-
tionẽ in eius verba iurare coe-
git. Sed cum ille poſtmòdum
non magno interiecto tempo-
re, promiſsis quibus ſe Laſchio
obſtrinxerat, non ſteriſſet; &
homo externus, gentem alias
natura feram, nulliusq; fidei tra
ctaret durius: iuſto dei iudicio,
eorum arma in ſe conuertit, &
in partes ĩnumeras dilaniatus,
mortem ſubijt turpiſsimam.
Quòd ſi qui quærat, quæ ſint
apud

apud Polonos in tanta nobiliũ multitudine, primariæ & illuſtres gentes? huic ego ita reſpõdendum puto, illas in Polonia dici clariſsimas familias; quæ continuata ferè ſeriè, perpetuóq; temporum cõtextu, illuſtribus regni magiſtratibus, ac honoribus, perfunctę ſunt. Eas ego nec poſſum, & ſi poſſem percenſere nollem. Si .n. quiſpiam in ipſo ſcribendi curſu præteritur, nefas: ſin verò ordinis inuertitur ratio, odij, & obtrectationis plenũ eſt. Hoc caput eſt, innumeras eſſe nobiles in Polonia familias; quæ & primum nobilitatis domiciliũ tenent

tenent, & magnitudine opum cum Italicis Neapolitanis Ducibus, & Germanicis tenuioribus, certant. Vniuerſi nihilo minus Equites Poloni, pari nobilitatis iure, & vnius libertatis legibus exęquantur.

DE POLONICA *Plebe.*

CAP. X.

VNiuerſa Polona plebs, ex oppidanis conſtat, & agricolis. Oppidani vrbes & oppida, agricolæ rura colunt. Sed ſunt qui regię, ſunt item qui Antiſtitum, Procerũ, Cleri, & Equeſtrium hominũ iuriſdi-

iuriſdictioni parent. Oppidani quidem, quos etiam ciuitatum incolas appellare libet; non præfectos modò qui illis dominorũ nomine ius dicunt: ſed etiam peculiares habẽt magiſtratus: qui Proconſules, Cõſules, & Scabini, vulgò appellãtur. Nemo ferè ex his inuenitur, qui vel quęſtui nõ ſeruiat, vel ignobilia nõ exerceat opificia. Quare alij mercatores, opifices item alij cenſentur. Habitu cultuq; corporis, plebei ab vniuerſa nobilitate diſtinguuntur; huic debitum vbiq; honorem deferunt. Cultiſsimis ſunt præditi moribus, & diuitijs ac
preciosa

precioſa ſuppelectili, in frequẽtioribus regni vrbibus magnoperè abundant. Vitã quoq; lautam, propter ſummam annonæ vilitatem, & rerum ad victum pertinentium copiã, plærunq; agunt. Solebant olim oppidani in Polonia regij, magno facultatum diſpẽdio, ad ſupremum Magdeburgenſis in Germania ciuitatis tribunal, prouocare. Sed eam Polonici nominis indignitatem, primus omnium Caſimirus magnus Rex, ſummo in arce vrbis Cracouienſis Saxonico iudicio conſtituto, optimo conſilio deleuit. A quo tamen ad regẽ prouocare

uocare licet. Verùm quæ plebs regiam agnoſcit iuriſdictioně; amplioribus libertatis priuilegijs, quam quæ proceribus nobilitatiq; ſeruit, munita eſt. Cũ enim præfectus aliquem regius contra ius violauit, regis appellandi facultas eſt; ſed cæteri P. ĩcipibus, Equitibusq;, ſubiecti homines, extremam, & iniquam quandoq; dominorum ſententiam amplecti cogũtur. Ad hanc tantam tamq; duram, introductam antiquitùs, miſeræ plebis ſeruitutem, ſi quando Tyrannicum accedit imperium: cum incredibili laborũ, onerum, mulctarumq; ponde-

re

re coniunctum eſt. Nulli etiam inuito fundi patrono, ex agro diſcedere permittitur. Quod ſi interdum abeundi impetratua poteſtas: precium ſeruorũ in morem perſoluitur. Verùm quòd magis, & planè impium eſt; licet domino ſubiectum ſibi hominem, non facultatibus tantum exuerè omnibus: ſed etiam contra omnia diuina, & humana iura impunè afficere ſupplicio. Quod qui faciunt, & potentia abutuntur, ad miſerorum hominum calamitatem; remq; ſuam familiarem, plebi grauiſsimas iniurias inferendo, amplificant: non homi

nes

nes, sed belluæ, non iusti patroni, sed crudelissimi Tyranni censendi sunt. Omnibus præterea popularibus, & ignobilibus viris, & Reipubl. tenere clauum, & nobilia obire munera, & illustria habere sacerdotia vetatur. Primariæ tamen vrbes, ad communia Reipub. Comitia legatos mittunt, quibus etiam de grauioribus negotijs, vna cum cæteris totius regni ordinibus assentiri permittitur.

DE COMITIIS *Polonicis.*

CAP. XI.

QVibus superiora Poloniæ nostræ capita perspecta sunt: illis non erit etiam conijcere difficile; Regem apud Polonos gentem liberam, non suis priuatis, sed publicis patrum, & nobilitatis cõsilijs, totius regni summa gerere gubernacula: & vniuersam omnium magnarum rerũ molem sustinere. Quoniam verò omnes ferè Senatoria, & equestri dignitate, illustres viri per singulas amplissimi regni diffusi regiones, vicos & castel

la, ſparsim habitant hæredita-
ria; decretum eſt, vt cum po-
ſtularent grauiora Reipub. ne-
gotia, conuocandi Senatus, &
adſciſcendæ ad conſilium no-
bilitatis, penes regem poteſtas
eſſet. Quod quidem conſultan
di inſtitutum, vt olim non val
dè diſsimili ratione apud Ro-
manos, ita nūc apud Polonos
quoq; Comitiorum obtinuit
appellationem. Videtur autem
regia Polona Reſpubl. inſtar
alicuius magnæ vrbis, quæ nō
contigua, ſed ſparſa per agros
habeat ædificia, à maioribus
noſtris inſtituta eſſe. Equites
enim Poloni, huius maximæ
Rei

Reipub. ciues, in omnibus re-
gni Sarmatici regionibus, ædes
colunt paternas, magnis loco-
rum ſpatijs inter ſe diuiſas: ſed
non ſecùs tanquam vnius ciui-
tatis eſſent habitatores, vnam
viuendi conſuetudinem, eaſdē
leges, & de communi ſalute de
liberationes habere cōſueue-
runt. Ita tunc cum publica vni
uerſę Reipub. celebrantur Co-
mitia; iſtius tam vaſtæ ciuitatis
incolæ, & magiſtratus omnes,
in vnum aliquem locum, ve-
luti forum quoddam conue-
niunt. Quomodo autę ſoleat
Rex, Senatui & equitibus Polo
nis, indicere Comitia, aperien
 dum

dum eſt. Etſi enim ſumma ſit penes illum promulgandorũ Comitiorum auctoritas: nihil tamen etiã inconſulto Senatu, de re tãti momẽti ſtatuit. Qua propter communicato primũ per litteras, cũ primoribus regni conſiliarijs negotio, epiſtolæ regiæ vulgò Comitiales appellatæ, Senatoribus, & nobilitatis officiarijs omnibus, mandantur; quibus & de præſcripta Comitijs vrbe, ac die, & de particularibus, in ſingulis regni prouincijs agendis conuenticulis, ſignificatur. Mox ad cõſtitutam in omnibus regionibus diem, totius nobilitatis cõ

cilia habentur: legati ex omni equeſtrium hominum ordine allegandi ad Comitia, cum poteſtate deliguntur: Rex ad ſingulas Palatinorum prouincias, oratores mittit; qui & conſultationum Comitialium habendarum ſummam, & pro mulgatorum cauſam Comitiorum, vniuerſæ nobilitati regio, nomine exponũt. Quibus per fectis, itur ab Senatoribus, & prouincialibus nobilium legatis, ad conſtitutam Comitijs vrbem. Coacto celebri antiſtitũ, procerũ, & equeſtriũ nunctiorũ conſilio, prima celebrandis Dei Opt. Max. ſacris, dies con

ceditur, postera frequens in cu
riam conuenit Senatus: in am
plißimo Rex ab omnibus pro
uinciarum legatis Senatu, salu-
tatur: vniuersa deliberationis
Comitialis capita iubente rege
recitantur; tunc demum Sena
torum audiuntur iudicia; po-
stremò Rex suā omnibus ape-
rire sententiam solet. Vniuersa
Comitia in duo scinduntur cō
silia, alterum Senatus, cui Rex
ipse præsidet: legatorum pro-
uincialium cætus alterum ap-
pellatur. Sed quemadmodum
Senatores, ita & illi disceptan-
di de Republica vna cum rege
ius habent. Quare vtriq; consi

lio, siue ordini, deliberationes
proponuntur; vtriq; de Repu
blica ferunt suffragia; & quem
admodum Senatorum, ita etiā
oratorum equestrium necessa-
rius in omnibus assensus requi
ritur. Dignitas quidem Senato
ria antiquißima est; legati verò
prouinciarum nouo quodam,
& inusitato ante Reipub. insti-
tuto: regnante Casimiro eius
nominis tertio rege, circiter
Millesimum quadringentesi-
mum sexagesimum octauum 1468
annum initium sumpserunt.
Cum enim Rex apud Visliciā
oppidum, minoris Polonię cō
uentum ageret; vt militibus

exolueret Prutenicis ſtipen-
dia, vectigal ab omnibus eius
regionis ordinibus petebat. Il
li nihil ſe de re tanti momenti,
ſine maioris Poloniæ aſſenſu,
ſtatuere poſſe affirmabāt. Qua
re placuit tūc primùm, & regi,
& Senatui; binos ex omni nobi
litate oratores, ſingularum no
mine prouinciarum ad Comi-
tia Petricouiēſia mitti; quibus
imperandi vna cum rege, &
vniuerſo Senatu moderati tri-
buti poteſtas eſſet. Creuit eorū
cum tēpore auctoritas. Nunc
enim, non de vectigalibus tan-
tum, ſed etiam de omnibus to-
tius regni negotijs, diſceptare
ſolent

ſolent : nullaq; legittima ſine
illis Comitia habentur. Eos
vniuerſa Polona Reſpublica,
communis libertatis cuſtodes,
apud regem eſſe voluit. Et cū
olim regis, & Senatorum, alter
nis vicibus, tibiæ eſſent; iam &
Regem, & Senatum ſui mune-
ris admonere; & vtriusq; mo-
res grandi ſupercilio notare cō
ſueuerunt. Eos ego illorumq;
laudarem poteſtatem, ni ſibi
quandoq; (quòd ab eorum of
ficio alieniſsimum eſt) de reli-
gionis quoq; chriſtianæ doctri
na, ritibus, ac cęrimonijs, diſſe
rendi prouinciam temerè arro
garent. Cōſtat igitur Polonica
Co

Comitia vniuersa, ex Rege, Se
natoribus, & prouincialibus
equestrium hominum legatis
conflata esse. In quibus cum de
summa rerum potissimum aga
tur, publicæ de amplissimi cõ
silij sententia leges eduntur;
communia totius regni ab re-
ge exercentur iudicia; noui ex
arbitrio regio creantur magi-
stratus: bellum si quòd facien-
dum est constantissimo om-
nium ordinum consensu de-
cernitur; sed & externorum
quoq; regum de rebus magnis
audiutur legationes, fœderaq;
& induciæ stabiliuntur. Impe-
rantur etiám nonnunquam po
stulante

stulante rege omnibus totius
regni ordinibus vectigalia.
Omnia deniq;, quæ ad consti-
tuendam, & formandam Rem
publ. Polonam pertinent, in
Comitijs regni diligentissimè
curantur.

DE RATIONE MILI-
tandi apud Polonos, & præ-cipuis Polonorum expe-ditionibus.

CAP. XII.

OMNES optimæ apud
singulas terrarum or-
bis gẽtes Respublicę,
tunc ab omnibus maximè iu-
dicãtur fælices, ac beatæ; cũ &
sapien

ſapientiſsimis in pace grauiſsimorum hominum conſilijs, & firmiſsimis in bello militariũ virorum præſidijs, nituntur. Quod quidem non ineptè, in hãc de qua nobis eſt negotiũ, Polonam Rempub. cadere videtur. Quæ cum prudentiſsimum toto terrarum orbe habeat Senatũ, cuius Rex ipſe caput cenſetur; fortiſsimis quoq; equeſtrium hominum copijs, ab omnibus quibus vndiq; cincta eſt barbaris nationibus, tutiſsimam ſe eſſe arbitratur. Deſcripta enim vniuerſa imperij Polonici ditione, in triginta ferè prouincias, quas Palatinatus

tus

tus vulgò vocant; ita iam indè à primis naſcentis regni exordijs conſtitutum eſt, vt cum in ſingulis regionibus equitibus Polonis, regio nomine ſignũ belli datum eſſet; mox Palatinorum qui illis præſunt militaria vexilla ſequerentur. Palatini autem omnes collectis in vniuerſis prouincijs exercitibus, regi adeſſent. Solet verò Polona nobilitas, ad arma euocari hoc modò. Cum vel ad inferendum, vel reprimendum fortè bellum, ſumma omnium totius regni ordinum volũtate, proficiſci rex decreuit; innumeras ferè omnibus Capitaneis

taneis

taneis, & gubernatoribus epi
ſtolas per celeres tabellarios
trāſmittit. Hæ apud omnes vſi
tato antiquitus vocabulo litte
ræ reſtium appellātur. Præfecti
eas viciſsim cæteris regionum
officiarijs, & nobilibus vni-
uerſis, vt proximus quiſq; eſt
mittunt; illi ad alios ſine mora
transferendas curant; ita vt ne
mo in tota Polonia eques inue
niatur, cui tandem illæ redditę
non fuerint. Summa epiſtola-
rum hæc eſt; vt ſinguli Poloni
nobiles, regijs lectis litteris ar-
mis, equis, & rebus ad conti-
nuandam diuturnam militiam
benè

benè inſtructi neceſſarijs, Pa-
latinos copiarum Duces ſequā
tur; illi deinceps vna cū Caſtel
lanis, cæteriſq; militiæ præfe-
ctis, quorū in omnibus prouin
cijs habetur copia, regijs ſeſe
omnes vexillis cōiungant. Con
ſueuit autem nonnunquā ſin-
gulis, quādoq; binis, interdum
etiam ternis eiuſmodi litteris,
bellum in Polonia denunctia-
ri. Scilicet oportunitatis, loco
rum, temporis, & hoſtium ra
tione conſiderata. Grauiſsima
eſt quidem in earum contem-
ptores epiſtolarum conſtituta
pæna. His itaq; voluntariæ no-
bilitatis fretus copijs, (quæ ſi
ex

ex vniuersa maximi atq; opulenti regni ditione, in vnum locum conueniant; centum quinquaginta millium equitum numerum conficiunt) Rex apud Polonos bellum gerit. Quòd si tam numeroso auctus equitatu, in alienas regiones proficisci statuerit; singulis nobilibus uiris, quinos aureos nummos in hastam stipendium soluere cogitur. Multi autẽ sunt apud Sarmatas optimorum militum præstantissimi ordines. Exercitus quidem ferè omnes, ex equitibus & peditum legionibus constare solent. Equites alij splendentibus protecti armis,

mis; equos ad statariam pugnã idoneos habentes, quorũ anteriora ferreis laminis tegunt, cataphracti appellãtur. Hi primũ hastis, deinde duobus gladijs, altero oblongo, & quadrato, quo punctim; altero autem incuruo, & breui quo cæsim feriunt; committere præliũ cõsueuerunt. Pixidibus etiam breuibus Germanico, & ferreis clauis Vngarico more, cum opus est rem gerunt. Clypeis quoq; corpora tegunt. Alterum leuis armaturæ equitum genus, vsitato apud Polonos, & Vngaros, nomine Vsaronũ nuncupatur. Isti loricati galea

tióq; ferè omnes, vèlitares ha-
ſtas, & clypeos Turcarum inſti
tuto deferũt. Curuatis enſibus
vtuntur. Quidam arcubus Scy
tharum more, nonnulli etiam
breuibus ſclopettis hoſtem pe
tunt. Poſtremũ equeſtris mili-
tię genus, Coſachorũ vulgò ap
pellatum, frigoris, inediæ, la-
borisq; patientiſsimum eſt. Co
ſaci ad inſtar ferè Tartarorum
leuiſsimè omnium armantur.
Equos perniciſsimos habent,
& exercendis minutis prælijs
aptiſsimos. Ephippia equorũ
in eum vſum accomodata; vt
ſe in omnes partes nullo nego-
tio vertere, arcumq; ſtringere

queant. Arcubus potiſsimum
pugnam ineunt, & frequen-
tiſsimo ſagittarum imbre vi-
ros, & equos ſimul conficiunt.
Acinacibus Scythicis accingũ
tur. Haſtas quoq; breues ha-
bent. Magna iſti cum inimicas
aggrediuntur regiones, ferro,
& flamma omnia miſcentes, iti
nera faciunt. In celeritate, &
ſalus exercitus, & vincendi to-
ta ſpes collocatur. Deferunt
ſecum in vaſtis Podoliæ ſolitu
dinibus, in quibus cum Tauri
canis Tartaris continenter bel-
lum gerunt; in ſacculis quibuſ-
dam panem, carnem ſuillam
ſalſam, ſal mixtum pipere. Prę

tereà vnuſquiſq; habet ſecu-
rim, fomitem; vt ſi quando fe-
ram, quarum in illis deſtitutis
habitatoribus campis ingens
eſt copia, conficere contigerit:
tum ignem excutiant, & con-
ditam ſale, pipereq;, prædã co
quant. Solent etiam Poloni pe
ditum legiones, in quibus pars
ſclopetarij, pars etiam ſunt ha
ſtati conſcribere; & ad longin
quum bellum ſecum ducere.
Quibus validus, & numeroſus
omnis generis tormentorum
apparatus, commendatur. Eo
rum etiã opera vniuerſo exer-
citui itinera ſternuntur, ex-
truuntur pontes, atq; ipſæ de-

niq; vrbes, & arces oppugnan
tur. Neq; in acie inutilis pror-
ſus eorũ virtus iudicatur. Equi
tatui tamen vniuerſi Sarmatæ
maximè confidunt; peditatus
nõ tantoperè vt apud Italos, &
Hiſpanos æſtimatur. Verũ vbi
totius exercitus vires, in vnum
locum conuenerunt, perpetuo
carrorum munimento caſtra
vallantur; portis aliquot ad in
ſtar alicuius Ciuitatis adaper-
tis: in quibus ænearum machi
narum magna vis, collocatur.
Sarmatæ enim ingentem qua-
drigarum numerũ, quibus ho-
mini iumentoq; victus fertur,
ad longinquum bellum ſecum

ducere: & in multos dies propter longitu dinem itineris, & locorum ſterilitatem, cõmeatũ prouidere conſueuerunt. His itaq; perpetua ſerie, cathenatis, tanquam firmiſsimis quibuſdam propugnaculis caſtra muniuntur. Hæc eſt apud Polonos belli gerendi ratio. Magnam quoq; conſecuti ſunt bellicæ laudis exiſtimationẽ; plurimis, & difficillimis expeditionibus. Boemos enim Boleslao primo eius nominis optimo, & fortiſsimo rege, duce; capta eorum metropoli Praga, cæteriſq; vrbibus ad deditionẽ compulſis, imperio ſuo parere

coegerũt: pulſóq; gentis princi pe Boleslao, Vldericum alterũ ipſius filium, iure beneficiario præeſſe vniuerſæ prouinciæ, iuſſerunt. Anno Chriſti mille- 1003
ſimo tertio. Roxolani etiam gens fera, & bellicoſa, eiuſdem regis auſpicijs, apud Axiacen fluuium memorabili prælio ſuperati; biſq; iterum bellum renouantes fuſi. Chiouia, Roxolaniæ regia, celeberrima olim vrbs, cuius amplitudinem, ſplẽdorem, & elegantiam propè incredibilem, ingentes adhuc ruinæ teſtantur; admirabili Polonorum virtute conterrita, in poteſtatem regis Poloni con-

cesſit. Eius victoriæ vt perpetua extaret apud poſteros memoria, tres ferreas columnas, Boleslaus Rex in Boryſtene flu
1008 uio collocauit. Anno milleſimo octauo. Memorabilis eſt, & illa fortiſsimi regis expeditio; qua ſuſcepto aduerſus Saxones bello, omnem illam regionem ad Albim, & Salam fluuios, & Cherſoneſum Cimbricam, quę hodie Dania vocatur, incredibili celeritate ſub imperium ſuum ſubiunctam, poteſtatis ſuæ fecit. Vrbes illius prouincię maximas, ſolo æquauit; gentem vniuerſam ad accipiendã Chriſti doctrinam cõpulit

pulit. Poſtremò fixis memoriæ cauſa, in Salæ ripa tribus ferreis columnis, victor cùm victoribus Polonis in Sarmatiam re-
dijt, Anno milleſimo duode- 1012
cimo. Neq; minori virtute aut fœlicitate, ferociſsima, & chriſtiano nomini inimiciſsima Pruſſorum gens, quæ aliquot ante annis D. Adalbertum Archiepiſcopũ Gneſnenſem trucidauerat; Polonorum armis ſubacta. Eius .n. vlturus necem Boleslans Rex, cum omnem illam regionem, vna cum maximi roboris exercitibus, hoſtilẽ in modum peruagatus eſſet; ad extremũ ſupplicibus Pruſsis,
&

& tributa soluere promittentibus pacem dedit. Neq; aliam pœnam victor imposuit victis; quam vt repudiato falsorum Deorum cultu, & abiecta superstitione, Christo Deo initiarentur. Huius victoriæ monimentum, bellator inclytus ferream columnam in Ossa flumi
1012 ne locauit, Anno paulò post millesimum duodecimum. Boleslai secundi Regis, singularẽ eximiamq; virtutẽ tacitus prætirire non possum; qui post su
1058 sceptum regnum, Anno millesimo quinquagesimo octauo, non multò interiecto tempore eosdem Prussos Polonorum

vectigales, iugum Polonicum excutere conantes, non longè ab Ossa fluuio, insigni prælio deuicit, agros hostiũ cadaueribus strauit, fluuios eorum sanguine infecit; deuictos in fidẽ, & clientelam Polonorum recepit. Post cõfectum Prussicum bellum, fortissimus Rex, Andream Vngarorum regem, ad Tybiscum siue Cyssam amnem (qui è Sarmaticis montibus, qui Hungariam à Polonia diuidũt, ortus; in Danubiũ effunditur) cum maximis Germanorum, & Boemorum auxiliaribus copijs, ad internecionem profligauit; Belam Vn

garię Ducem, Andræe regis fra
trem, cuius cauſa illud bellum
ſuſceperat: in paterno, & auito
Hungarorum regum ſolio li-
beraliter collocauit. Sed & Ro
xolanos, Sarmatiæ populos, cū
antea quoq; ſola nominis, &
exercitus ſui fama fugere coe-
giſſet; Chiouiamq́; eorum me-
tropolitanam vrbem receptã,
Iaroslao gentis Duci reddidiſ-
1074 ſet, Anno demum milleſimo
ſeptuageſimoquarto, cum va-
lidiſsimis, & numeroſiſsimis
eorum turmis deleuit. Chiouiã
maximam, & frequentiſsimã
totius Sarmatiæ vrbem, quæ ab
illius fide etiamnum diſceſſe-
rat

rat, diuturna obſidione ad de-
ditionem compulit. Ingrediēs
autem cum victore exercitu, in
portam vrbis ferream gladium
vibrauit: quod proauum item
ſuum feciſſe acceperat. Atq; ex
eo tempore Roxolania amplis
ſima, & feraciſsima Europæ
regio, Polonorum vectigalis fa
cta. Quod ſi mihi Boleslai eius
nominis tertij Polonorū mo-
narchæ, æternis digniſsima lau
dibus bella, in vnum anguſti
operis volumen concludenda
eſſent; incredibilem apud om-
nes nationes admirationem ex
citarent ſui. Sed nunc breuior
eſſe cogor. Dicam tamen, id
quod

quod ab optimis auctoribus memorię proditum est: singulari, & propè incredibili huius principis virtute, Henricum quintum Romanorum imperatorem, apud Vratislauiam Silesiæ metropolim, acie fusum, castris etiam exutū esse. Cum enim Henricus Cæsar, vano, & insolenti animo, Poloniam sub imperium suum subiungere meditaretur; iamq; aliquot Polonicæ ditionis munitiones occupasset: Boleslaus cum prius pręstolando auxiliares suorum copias, vniuersam prælij fortunam detrectasset; ad extremum cum ab imperatore iniu-
stas

stas sibi, & Polono nomini indecoras pacis conditiones prę scribi animaduerteret; collatis signis, cum potentissimò Cæsaris exercitu conflixit, & victoriam longè memorabilem deletis hostium copijs, ipsoq; Cæsare in fugam acto reportauit, Anno Christi millesimo 1109
cētesimo nono. Locus vbi pugnatum est, Caninus campus ad hodiernū vsq; diem ab incolis appellatur. Germani enim insepulti, canibus cibum præbuerunt. Cum autem ingens ad eum locum canum numerus, ex circumuicina regione, ad deuoranda cæsorum cadauera

uera confluxiſſet; difficilem viam pauco hominum comitatui faciebat. Quapropter planicies illa, quæ quinq; millium paſſuū īteruallo, ab vrbe diſtat Vratislauia; ab Germanis, & Polonis, caniuus cāpus nuncupatur. Nihil nūc dico quomodo Dania, ſiue Dacia quæ etiā Cimbrica Cherſoneſus, dicit; fortiſsimi principis auſpicijs, atq; ipſis victricibus Polonorum armis, ſit perdomita. Verū vt omnia planius percipiātur, exordium ſuſceptæ expeditionis, repetendum eſſe nobis paulò longius videtur, Erat apud Boleslaum Petrus quidam Co

mes, illuſtri apud Danos ortus familia, cuius pater Guilhelmus, ſummis erat apud Henricum Danorum regem præpoſitus regni gubernaculis. Fortè autē accidit, vt Henricus Rex ſceleſtiſsimis fratris Abeli manibus trucidaretur. Scribit Guilhelmus ad Petrum filium, in Poloniam, vt cum aliquanta militum manu quamprimùm accurrat; Gazam regiam quā tunc in poteſtate habebat auferat; ne ab immaniſsimo parricida raperetur. Petrus quod per ſe ipſe præſtare non poterat, non difficultèr Boleslao perſuaſit; vt is propagandæ Po

lonici nominis gloriæ causa ri
eam expeditionem susciperet.
Classe itaq; apud Dantiscum
maritimam Prussiæ vrbem, cō
parata; Boleslaus secunda vsus
tempestate, in Daniam delatus
est. Expositoq; in terram exer-
citu, cum prius etiam Danorū
procerum voluntates sibi con
ciliasset; vniuersam Daniam in
suam redegit potestatem: inter
fectore Henrici regis in turpis-
simam fugam acto. Et vt singu
lare victoriosissimi monarchę,
apud exteras gentes clementiæ
extaret monumentum: totam
Daniam quam in manibus ha-
bebat, sua sponsa Danorū gen-
ti red-

ti reddidit; regisq; creandi illi
potestatem fecit. Atq; ita re-
bus omnibus ex animi senten-
tia confectis, ingentiq; thesau-
ro secum ablato, victor in Po-
loniam reuertit, Anno Christi
vicesimo quarto supra millesi 1124
mum centesimū. Verùm, ut
cęteros taceam fortissimi Du-
cis triumphos, (neq; enim me
Polonorum res gestas, sed po
tius Poloniæ imaginem quan-
dam scribere profiteor) vnus
omnium qui apud Polonos re-
gnarūt, quadragies septies acie
victor Boleslaus, totidē quoq;
vicibus, de omnibus ferè Polo-
nici nominis hostibus trium-
M ij pha-

phauit. Sic vt antiquis Ducibus, Alexādro Asiæ domitori, C. Iulio Cæsari, Pompeio, Annibali, rerum gestarum gloria, nō modò exęquandus; verum etiam anteferendus esse videatur. Neq; mihi hoc loco singularem, omniumq; sæculorum prædicatione dignissimam, Vuladislai Loctici regis virtutem, prætereundam existimo: qui maximas easq; virtute bellica præstātes Marianorum militum Prussiensium copias, impari suorum manu, apud Blerum maioris Poloniæ pagum
1331 deleuit, Anno millesimo tercentesimo tricesimo primo.

Fuerunt exinde res gestæ, Vuladislai primi ex familia Iagelloniorum regis, illustres; qui & pietate, & virtute bellica insignis, præclaram ab se maximæ victoriæ memoriam reliquit: Germanos enim, Teutonicæ militiæ religionem professos, ingenti pugna victos, cæso in acie Vlrico magno religionis magistro, apud Gruneualdum Prussiæ oppidū, ad internecionē profligauit: quo in prælio quinquaginta hostiū millia trucidata esse, capta itē quadraginta millia, memoriç proditū est.
Annus quo hæc acta sunt mil- 1410
lesimus quadringentesimus de

cimus, post partum Virginis fuit. Ex ea victoria Prussia ferè vniuersa, Prutenicæ militiæ equitibus erepta; in potestaté regis Poloni concessit. Quid ego hic singularem, & propè diuinam Vuladislai secundi ex Iagelonum gente, Vngariæ, & Poloniç regis, virtutem commemorem? qui in ipso iuuenilis ætatis flore Polonorũ creatus Rex, ab Hungaris etiam ad regnum adscitus, plurimis, & difficillimis cũ Turcis prçliis, immortalẽ sui nominis famã, posteritati consecrauit. Atq; in primis (vt reliqua quæ per Duces gessit prætercam) in mon-

tis

tis Hemi vallibus, cum Amurathis secundi Turcarum regis Duce Carambeio, summa virtute, maximaq; Polonorum militum laude conflixit; cæsoq; Turcarum exercitu, atq; ipso Carambeio capto, de hostibus christiani nominis accerrimis, amplissima trophæa Christo Deo dicauit. Hoc in conflictu pedites Poloni, cominus cum Turcis pugnantes, equorumq; hostilium inguina breuibus quibusdam contis suffodientes, equitibusq; ipsis crura prçcidentes, bonam suo regi operam nauarunt. Anno Chri 1443
sti millesimo quadringentesi-

M iiij mo

mo quadragesimo tertio. Fecit posthæc anno proximè subsequuto pacem cum Amurathe Vuladislaus, & quidem grauibus Turcarum genti conditionibus. Dimissus etiam Carambeius, precio quinquaginta millium Ducatorum redemptus. Verùm ea pax diuturna non fuit, cùm eam Vuladislaus in gratiam Ioannis Paleologi, imperatoris Constantinopolitani, Eugenij Pontificis, Philippi Burgundiorum Ducis, & Venetorum violasset. Quamobrem pugnatũ est denuò, apud Varnam ciuitatem, antiquitus Dysionopolim vocatam

catam, cum Amurathe Turcarum Tyranno; maximis Polonorum, & Hungarorum viribus, vbi Rex ipse Vuladislaus, fortissimè dimicans, cum vniuerso quem circa se habebat Polonæ nobilitatis robore, cecidit: Vngaris vna cum Ioanne Hunniade Mathiæ regis patre, bona ex parte fuga dilapsis. Plures tamen ex Turcis quam ex nostris eo in prælio occubuerunt. Perpetrata est hæc Christianorum strages. Anno salutis humanæ millesimo qua 1444
dringentesimo quadragesimo quarto. Fuit, & longè insignis, Casimiri eius nominis tertij re

gis, in Silesiam aduersus Mathiam Vngarorum regem suscepta expeditio; non tam vlla memorabili parta victoria, propter Polonos proceres Mathię regis auro corruptos, quã ingenti copiarum mole. Quæ ex Polonis quidem sexaginta bellatorum millia, ex Boemis autem qui Vuladislaum Casimiri filium, regem suum sequebantur: viginti millium numerum constituebãt. Verum hoc bellum pactis inter reges indu cijs diremptũ est: circiter mil-
1474 lesimum quadringentesimum septuagesimum quartum, ab orbe redempto annum. Secu-

ta est

ta est exinde memorabilis Ioãnis Alberti Regis, aduersus Turcas Christianæ religionis hostes expeditio; & quidem infœliciter, cum parum abfuerit quin ab Valachis quos in societatem belli trahebat, ferè circumuentus esset. Stephanus .n. eius gentis Dux, indignè ferens se ab rege oppugnatũ, & prouinciam suam ferè vniuersam euastatam esse; cum Rex nulla re memorabili cõtra Turcas gesta, per Bucouinam syluam reuerteretur, ex insidijs regium exercitum maximo affecit incommodo; vbi plęrię; ex nobilitate Polona desiderati sunt.

ti ſunt. Habebat autem tunc
Rex, (annalium Polonicorum
teſtimonio) in exercitu octo-
ginta millia pugnatorum; exce
ptis lixis, & aurigis, qui di-
midium eius numeri confi-
ciebant: carrorum verò qui-
bus caſtra vallātur, triginta mil
lia. Quod quidem eo liben-
tius retulimus, vt ea quæ de
ſumma regis Poloni potentia
dicta ſunt; non ex vulgi opi-
nione, ſed ex ipſis hyſtoriarũ
monumentis confirmationem
habeant. Neq; tunc ſanè totius
regni Sarmatici uires in vnum
locum cõuerāt. Aberat enim
fortiſsimus leuis armaturæ Li-
tuano

tuanorum equitatus; deſidera
bantur magni roboris Pruſſo-
rum phalanges: Maſouij etiã
paucis exceptis domi ſe conti-
nebant; Liuonienſes nondum
in poteſtate regis Poloni erãt;
qui ſi Ioannem Albertũ ſecuti
fuiſſent, regius exercitus dubio
procùl ducentorũ armato-
rum milliũ numerũ ſuperaſſet.
Annus quo Ioannes Albertus
rex, cum Valachis infœliciter 1497
pugnauit. Milleſimus quadrin
genteſimus nonageſimus ſepti
mus fuit. At Sigiſmundus pri-
mus Poloniç Rex, rei militaris
peritia, magnitudine animi, &
fælicitate rerum geſtarum, ve-
terum

terum imperatorum gloriam æquauit. Basilium enim potentisimum Moschouitarum Ducem, superato Borystene, Duce Constantino Ostrosio, apud Orsam oppidum, cũ maximis eius gentis copijs profligauit: ita vt cæsorũ numerus ad quadraginta ferè millia, captorum verò ad quatuor millia peruenerit. Accidit autem hæc Moschorum clades. Anno Christi
1514 millesimo quingentesimo decimo quarto. Huius victoriæ gratia decretæ fuerunt, ab Leone decimo, Pontifice optimo maximo, in vrbe Romana supplicationes: publica totius vrbis

bis gratulatione, veluti deuictis cæsisq; Romanę Ecclesiæ hostibus. Neq; verò hoc primũ aut postremum pręstantisimę suæ virtutis facinus fuit. Scytas enim Roxolaniam prouinciam ferro, & igne vastantes, apud Visniouecium castellum superauit: Valachos auxiliaribus Turcarum copijs instructos, Ioanne Tarnouio Duce, ad Obertinum deleuit. Moschouitas iterũ, capta atq; euersa arce Starodubo, ingenti strage deuicit: Prusiam mandata ipsius detrectantem maximo bello perdomuit. Et vt multa paucis complectar, tot sunt hu
ius

ius regis victoriæ, quot regni Poloniæ hostes; tot item triũphi, quot ab eo barbararum gentium deleti exercitus: ita vt Sigismundi beneficio, deletis circumquaq; hostibus, tunc primum Polonia exoptatam pacem nacta sit. Postremum fuit nostra memoria illustriũ apud Polonos expeditionum opus, Sigismundi secundi Augusti regis, susceptum aduersus Liuonienses Cruciferos bellũ. Quod quidem propter incredibilem regiarum copiarum numerum, (centum enim millia bellatorum in exercitu habere ferebatur) non Polonorũ

modò

modò, sed etiam externorum oculos, qui eò contemplandi causa confluxerant: summa affecit admiratione. Tanta ergo regij exercitus mole, Magnus Liuonicæ militiæ magister Firstenbergus conterritus, ad regem in castra venit; supplicisq; habitu ad genua regis prouolutus, veniam deprecatus est, & se suaq;, omnia in potestatẽ regiam vltro dedit. Sed nos lõgius quam instituerамus prouecti sumus; scilicet, vt exteri homines intelligerent, Polonos, & rei militaris peritia, & numero militum, & rerum gestarũ gloria omnibus omnium æta-

N tum

tum temporibus semper floruisse.

DE VBERTATE *Poloniæ.*

CAP. XIII.

Regio Polonia in vniuersum plana, & campestris, syluas quoq; frequentissimas habet; quibus nihil ad amænitatem, vel ad vsum potest esse preclarius. Fluuij celebriores, & ad deferendos lintres idonei, Vistula, Odera, Varta, ingentem piscium copiam suppeditant. Salmones, & Sturiones, nobile piscium genus Vistula præbet.

Visūtur passim & crebri lacus, piscatura illustres. Ex piscinis arte hominum effosis, in quibus aggeribus terræ quibusdā aqua continetur; piscium multitudinem fermè incredibilem expiscantur. Vnde magnæ incolis opes. Aquas calidas sanādis corporibus humanis vtiles Polonia non habet. Syluæ venationem Ceruorū, Aprorū, Damarum, Vrsorum, Luporū, Vulpium, Castorum, Martarum, & Leporum affatim subministrant. Apes in ipsis arborū cauis, probatissima mella cōficiunt. Campi, tritici, siliginis, ordei, millij, lini, canabbi, &

omnis generis leguminum, ad mirabilem producũt copiam. Ferax eſt optimorũ fructuum; Ficus, Amigdala, Caſtaneæ nu ces, Aurea, Citria, & Punica mala, Limones, & Capparæ de ſiderantur. Porrò quidquid aucupio capitur, & quod ad menſas delicatiores expetitur, nihil eſt quod in Polonia deſi derare poſsis. Turdi, Anates, Pernices, Anſeres, Cothurni- ces, Grues, leuiſsimo precio diſtrahuntur. Capitur quoq; auis ſubnigra, puniceis ſuperci lijs, quæ incredibili pulparũ ſa pore, Phaſianorũ excedit di- gnitatem. Hęc Plinio, Erythra

tao. Polonis, Cietref vocatur. Gallinæ, Capones, non minus plebeiorum, quam nobiliũ vi- rorum epulæ cenſentur. Maio ris minoriſq; pecoris incredi- bilem copiam, in exteras regio nes Germaniam, Boemiam, & Morauiam Polonia mittit. Equorum pernicium greges, propemodũ infinitos alit. Eos regib edicto ex prouincia ab- ducere minimè licet. Reperiũ tur, plumbi, argentiq; ſimul, æris, cupri, optimiq; ferri ſectu ræ: ſed nullũ tota regione gem marum, vel precioſi lapilli ve ſtigium. Sal candidum, opti- miq; ſaporis, in profundiſsimis

terræ cauernis, ſaxorum in morem exſcinditur. Ex quô magnū regi Polono vectigal. Aurum, etsi inueniri poſſet, negligentia tamen incolarum nō eruitur. Habet Polonia prętātiſsimi generis cæruleum colorem, quem vulgô L'Azurrū vocāt, necnon Sulphuris, Aluminis, Vitrioliq́; venas. Vino oleoq́; natiuo caret, quòd ab externis populis petit. Creticū ſubdulce ex Græcia, partim terreſtri itinere per Valachiā, & Roxolaniam: partim etiā per immenſum Oceanum eductū Creta, per Gaditanas fauces ad uehitur. Vites in ſelectioribus

hortorum agris voluptatis gratia plantantur. Cæræ, mellisq́;, quod non tam in manufactis, agreſtium aluearibus, quam in ipſis arborum cauis conficitur; ingens eſt copia. Frumentum omnis generis, aſſeres pro fabricandis nauibus, picem, cineres pretioſos, ex quibus ſelecti fiunt colores; linum, canabbum, lanas, coria animalium, maſſas ceræ ingētes; Poloni, ſecundo Viſtula flumine, Dātiſcū quotannis mittūt. Ad eam vrbē quæ ab littore maris Balthici quinq́; milliū paſſuū diſtat interuallo; vbi Viſtula magnā aquarum mollem ſecū

trahens in Oceanũ euoluitur; ex remotiſsimis Luſitanię, Galliæ, Flandriæ, Holandiæ, Angliæ, Scotiæ, Hyberniæ, Suetiæ, Noruegiæ, Daniæ, Germaniæq; prouincijs mercatores commeare ſolent. Obſeruatum eſt autem, ducenta, & tercenta maiora, & minora mercatorũ nauigia, vno eodemq; tempore Dantiſcum appuliſſe. Omnes ferè exportandarum frugum gratia potiſsimum veniunt; quas Polonia cæteræq; regni Poloniæ prouinciæ, tot terrarum orbis regionibus abũdè ſuppeditãt. Viciſsim autem Poloni, ab illis gẽtibus, aroma-

ta omnis generis, Sacharum, Vuas paſſas, Ficus paſſas, Aurea Citria, & Punica mala, Oliuas conditas, Limones, Capparas, Amigdala, Aniſum, Cumetũ, Coriandrũ, Haleces, Oleum Balenæ, cæteraq; eiuſmodi: pannos item precioſos, plurimam veſtem ſericam, nobilesq; telas, gemmas quoq;, & vniones, aurum deniq; ipſum ſignatum accipiunt; quæ omnia tot bona Polonis natura inuidit.

FINIS.

ra omnis generis, Sacharum, Vuas passas, Ficus passas, Aurea Citria, & Punica mala, Oliuas conditas, Limones, Capparas, Amigdala, Anisum, Cumetũ, Coriandrũ, Haleces, Oleum Balenæ, cæteraq; eiusmodi: pannos item preciosos, plurimam vestem sericam, nobilesq; telas, gemmas quoq;, & vniones, aurum deniq; ipsum signatum accipiunt: quæ omnia tot bona Polonis natura inuidit.

FINIS.

IOANNIS CRASSINII POLONIAE

LIB. II.

DE LITHVANIA,

moribus, Origine, & Sacris Lithuanorum ritibus.

CAP. I.

SVperiori libro satis vt arbitror dictum de Polonia, & vniuersa Reipub. Polonæ administratione. Superest, vt quemadmodum propositi nostri exigit ratio, de singulis Poloniæ regno contributis prouincijs, disseramus. Regio est in Sarmatia Europæa,

pæa, & singulari vbertate agrorum, & omnium rerũ ad tuendam hominum vitam pertinentium opima, Lithuaniæ nomine appellata: Moscouitis, Liuoniensibus, Roxolanis regijs, Prutenis, Samogitis, & Masouijs contermina. Vasta quidem, & campestris pabuliq; ferax, sed nemorosa; æstate autem pluribus in locis palustris. Niuibus enim (quòd in regionibus frigidis vsu venit) ardore solis colliquatis, & resoluta per omnes campos glacie, agri passim in paludes abeunt. Fluuios illustriores, & ferendis lintribus aptos, Chrono

nem

nem, Naruam, & Beresinam, in quibus incredibilis est piscium copia habet. Sunt & vastæ magnitudinis lacus, pisciũ omnis generis feracissimi. Triticum, Siliginem, & omne genus leguminis, vsq; ad abundãtiam Lithuania producit. Mel, Cæram, Cinerem faciendis coloribus idoneum, Picem, Asseres ad fabricandas naues, ipsas deniq; fruges, secundo flumine Narua, qui in vistulam effunditur, Dantiscum marittimam Prussiæ vrbem quotannis mittit. Vitibus Lithuani carent, neq; vllam vinearũ exercent culturam. Potus genti cõ

munis

munis vt Polonis birra, atq; ceruisia, ex tritico, vel ordeo decocta. Præstãtissimus medo ex melle lupuloq; coctus, in cõuiuijs circumfertur. Nobiliores, & opulentiores, vino ab externis accepto vtuntur. Nulla auri, argẽtiue, vel ignobilioris metalli tota regione vena, ferro excepto. Sale natiuo caret, quod ab externis petit. Vno nobilissimarum pellium beneficio, tot negata naturæ iniuria commoda sarciuntur. Martarũ enim Castorum, Harmelinorum, Aspreolorum, nigrarũ, & albarum Vulpium, Luporum, Panterarum, Vrsorumq; pelles,

Lithuani in omnem Europam mittunt. Hercinia sylua bonã Lithuaniæ partem occupat. Ea immanibus feris præter eas quæ in Germania, Polonia, Italia, Galliaq; reperiuntur, plenissima; iubatos Bisontes ferocissima taurorum specie, cornibus quandoq; sic diductis, vt tres proceræ staturæ viros, eorum interuallum capiat. Alces item ceruina effigie, colore tamen ad albedinem inclinante, & cornibus nonnihil differentibus producit. Alces pernicissimè currunt, verum ad instar equi gradarij. Caro Bisontis, & Alcina, inter delicatoria ob-

ſonia apud Polonos, & Lituaſnos apponitur. Sed ex pellibus Alcinis optimi cõficiũtur thoraces; quibus Poloni, & Lithuani milites in bello vtuntur. Vngulæ Alcinæ, ſi rectè, & ſtatis temporibus abſcindantur; certiſsimum aduerſus Comitialẽ morbum antidotum præbent. Habet Lithuania equos ſyluestres, habet & ingentis magnitudinis vrſos; quos ioculatores, ab ineũte ætate ſaltus quoſdam, & choreas edoctos: per omnem ferè Aquilonarem regionem cicumducunt; lucri gratia. Auium quæ aucupio capiuntur incredibilis eſt numerus.

merus. Gallinæ, Capones, Anates, Anſeres, cæteraq; ad victũ pertinentia, exiguo venæunt precio. Maioris, minorisq; pecoris ſumma eſt copia. Volunt Lithuanos Romanorum exules eſſe. Neq; id omnino fabuloſum eſt, cum eorum lingua, non paucas habeat admixtas latinas voces, corruptas tamen magisq; Italicum, aut Hiſpanicum ſermonem quam latinũ, redolentes. Nonnulli Libonẽ aliquem Romanũ, ad ea littoria maris Balthici, quæ ad oriẽtem ſolem ſpectant, & Roxolanis finitima ſunt appuliſſe; & prouinciam de ſuo nomine Li

boniam, seu Liuoniam appellasse suspicantur. Atq; inde dilatatis finibus eosdem Romanos qui Libonem secuti erant, magis corrupto vocabulo Lithuanos appellatos; alios qui in Prussiam secesserunt antiquum Prussorum nomen retinuisse. Lithuani enim Liuonienses, & Pruteni, si de antiquis earum regionum incolis loquendum est; eadem ferè lingua vtuntur. Nam qui in Prussiam, & Liuoniam posteriori tempore colonias deduxerunt Germani, Teutonicum sermonen propagarunt. Quamobrem valdè mihi errasse videntur

tur illi, qui Lithuanos omnes Slauonica lingua vti scripserunt. Verùm quidem est nobiliores viros Polonicum, & Roxolanicum sermonem vsurpare; sed plebs peculiare Lithuanicum idioma habet. Quidã ex eo Lithuanos Romanorum exules esse contendunt, quòd Lithuaniæ nomen, paucis immutatis literis appellationi Italiæ nõ absurdè couenhit. Quomodocũq; res se habet nos, quã do hæc Romanorum migratio extiterit, dicere non habemus. Cęterũ Lithuani, cultu corporis, genere armorum, ipsis deniq; moribus, nihil ferè à Polo-

nis differunt. Equitatu maximè valent. Vnde magna regi Polono auxilia. Equorum, & hominum tanta multitudo, vt eos posse cõficere quadraginta equitum millia, ab expertissimis prouincialibus acceperimus. Equi eorum elegantes, robusti, & velocissimi habentur. Raro illis est quies, nam cõtinuum ferè cũ Moscouitis de finibus bellum gerunt. Vnam, & eandem Reipub. administrationem, eosdemq; cum Polonis magistratus habent. Nobilitas tamen vniuersa, secus atq; apud Polonos, Ducum, Comitum, Baronum, Equitumq; titulis

tulis comprehenditur. Poloni enim, præter equestrem dignitatem, cæteras veluti antiquo gentis instituto odij plenas, detestantur. Magnæ proceribus Lithuanis opes, nec desunt qui vel exercitum aliquandiu alere possint. Vnde ridiculum est, quod ab aliquibus memoriæ proditum reperitur; nullum esse apud eam gentem pecuniæ vsum. Duces proceresq; insignes hodie apud Lithuanos cẽsentur. Dux in primis Slucẽsis, qui incredibili priuatarum opum apparatu, vel aliquibus Italicis Germanicisq; principibus exæquari potest. Duces

item ex illustrissima Radiuilorum familia; ex qua Sigismundus secundus Augustus Rex, lectissimam fœminam Barbarã vxorem duxit. Eius gentis lumen singulari ingenij atq; prudentiæ laude, nunc floret: Nicolaus Radiuilus, Dux de Oliga, iuuenis omnibus belli pacisq; artibus apprimè ĩstructus. Magna quoq; est clarissimæ Chotcheuiciorum Comitum gentis, apud Lituanos dignitas: in qua Comes Ioannes Chotcheuicius, summus magni Ducatus Lithuaniæ Marescalchus, Samogitiæ prouinciæ Capitaneus, & amplissimi principatus

cipatus Liuonici regio nomine Gubernator, veluti iubar quoddam vniuersæ Lithuaniȩ lumȩn subministrat. Cuius viri tanta est in rebus gerendis dexteritas, tantȩ sũt opes, vt haud sciam an aliquis in amplissimo regni Polonici Senatu inueniatur; in quem natura tot ingenij fortunæq; bona contulerit. Sed quanto præstantior est Principum, nobiliumq; Lithuanorum auctoritas; tanto deteriori plebs vniuersa conditione censetur. Nam vt quisq; seruorum caterua stipatus, agricolæ alicuius ædes ingreditur: impunè quiduis agere, & agri-

colani ipsum pulsare licet. Colonis ad dominos absq; muneribus aditus non patet: domini agricolas, & laboribus quotidianis, & grauibus torquent exactionibus. Vltimi omnium Europæ gentium qui repudiato falsorum Deorũ cultu, Christo Deo descripti sint, fuere Lithuani; Vuladislai primi Iagellonis regis tempestate, qui cum magni Ducis nomine vniuersæ imperitaret Lithuaniæ, à Polonis ad regnum adscitus, abiecto gentilium ritu, sacro fonte ablutus, vniuersam illã gentem, christianis sacris sacro sanctæ Ecclesiæ Romanæ mo-

re initiari curauit; Anno millesimo tercentesimo octogesimo septimo. Sed nunc plæriq;, Roxolani maximè incolæ, introductum olim Græcorum ritum sequuntur: Episcopis eius sectæ obtemperantes, qui ab Constantinopolitano Patriarcha suam petunt confirmationem. Irrepsit etiam in Lithuaniam patrum nostrorũ memoria, omnium færè hęresium fęx, magno Reipub. Christianæ detrimẽto. Sunt tamen hoc tempore in illa prouincia viri religiosi, ex Societate nominis Iesu, qui vberes in vinea domini quotidiè edunt fru-

1387

ctus. Eorum enim opera, Lithuania, & pertinaces Græcorum opiniones repudiare, & insulsos hæreticorum errores bona ex parte abiurare cæpit.

DE NOBILIBVS *Lithuaniæ Vrbibus.* CAP. II.

Vilna illustrissima in Lithuania vrbs, & totius prouinciæ metropolis intra colles, vbi Velia, & Vilna flumina miscentur: & descriptione ædificiorum pulchritudineq;, & populi frequentia, & amplitudine ipsa, singulas quidem Lithuaniç ciuitates superat,

perat, cum cæteris vero nobilioribus septẽtrionis vrbibus, dubioprocul potest comparari. Duas arces habet maximis Lithuanorum principum sumptibus constructas, magnitudine operum, & ædificiorum splendore conspicuas. Multa per vrbem insignia diuorum templa, plurimæ superbæ in singulis ciuitatis regionibus, procerum, nobiliũ, ciuiumq; ædes. Est enim & magnorum Ducum, & Episcopi sedes. Episcopum primus in ea Vuladislaus Iagello Poloniæ Rex, instituit; multis Episcopo, & vniuerso Ecclesiastico ordini attri

butis

butis diuitijs; Anno ſalutis hu
1387 manæ, milleſimo, tercenteſi-
mo octogeſimo ſeptimo. Sunt & plęraq; religioſorum virorum cænobia: ſed Franciſcanorum obſeruantium, omnia eius vrbis opera antecellit. Plura in vniuerſum Roxolanorũ qui Græcanicos ritus ſequuntur, quam Romanæ obedientię templa. Floret hodiè Vilnæ Collegium Societatis Ieſu, omni optimarum diſciplinarum genere; ab Valentino eius vrbis Epiſcopo inſtitutum. Doctorum hominum, qui publicè bonas litteras profitentur, & nobilium ſcholaſticorũ ea fre-

quentia, vt non ſcholam aliquam priuatam, ſed florentiſsimam Academiam dixeris. Eſt enim ea Ciuitas, multa omniũ rerum commoditate inſignis. Mercatorum atq; opificũ omnis generis, & ex omni gente incredibilis numerus. Rerum in foro vænalium ea copia; vt vel maximus exercitus non difficultèr ſuſtentari queat. Victualia ære venęunt exiguo, ſi cęterarum regionum ſumptus æſtimaueris. Palatinus Vilnenſis militarium procerum Lithuanorum, in Senatu regni eſt princeps. Caſtellanus inter maiores regni Conſiliarios numeratur.

Præfectus ciuitati regio, & magni Ducis nomine præest. Prope Vilnam Tartari gens Scythica, supra Vacam omnem agros colunt; Mahumethanæ superstitionis asseclæ. Eos Vitoldus Lithuanię Dux, ex media Scythia abductos, cum vxoribus & pueris, in media Lithuania collocauit; Anno christianæ
1396 salutis, millesimo trecentesimo nonagesimo sexto. Viuunt ij suis legibus, & ex æquo cũ Lithuanis magni Ducis imperium agnoscunt. Boni sunt patresfamilias, neq; rei militaris ignari. Conscribuntur aliquot ex eorum numero turmę, quibus

bus Rex in bello vti consueuit. Cæterum Lithuania penes Vilnam plærasq; non ignobiles habet ciuitates, & oppida cũ castris nobilissima: quæ si mihi singula percensenda essent, aliud me scribere volumen necessum esset. Ex hoc manifestũ, est falsam esse eorum opinionem, qui rara in Lithuania oppida, Villarum incolatum infrequentem scripserunt. Verũ quidem est Lithuaniã cultam non esse, vt Italia, Germania, & Polonia, verumtamen non ita omninò destituta est incolis vt isti volunt. Quare quæ olim aut syluis horrida, aut paludibus

ludibus fæda fuit: nunc excisis pluribus in locis nemoribus, exutaq; pristina barbarie, ab vrbanis, & ciuilibus habitatoribus excolitur.

QVARE REX POLOnus vsurpat titulum Magni Ducis Lithuaniæ.
CAP. III.

Lithuania quos primum Magnos Duces habuerit, & quando Magni Ducatus titulo sit exornata; mihi vt ingenuè fatear non constat. Dubium est enim an Lithuanorum Ducum quispiam eam dignitatem propria vsurpauerit

pauerit auctoritate, vel ab alio delatam acceperit. Verisimile est tamen aliquem Lithuaniæ Ducem, subiugatis & in ditionem suã redactis vicinis Ducibus, auctaq; potentia, Magni Ducis titulum arripuisse. Magni Ducis enim nomen, apud Lithuanos: quasi in alios minores Duces potestatem exercentis sonat. Mihi probabile non videtur, Lithuanos olim barbaros, & falsis gentilium ritibus addictos, eam dignitatem ab vllo imperatore vel etiam rege superiori accepisse. Quare nõ abs re suspicandum erit, similiter Lithuanos, quemadmo-

dum etiam Moſchorum Duces, ſubactis vicinis Ducibus, magnorum Ducum titulũ priuata auctoritate vſurpaſſe. Immò & nunc Magnus Moſchouiæ Dux, Imperatoris, & Regis Ruſsiæ dignitatem, ſibi in literis quas ad Pontificem, & Imperatorem Romanum ſcribit, temerè vendicat. Præſtantiſsimus autem omnium qui apud Lithuanos magni Ducis nomine imperitarũt, fuit Vuladislaus Iagello. Eius præclariſsima ſtirps, atq; propago, ab Gedimino Magno Lithuaniꝫ Duce, ſumpſit exordium. Erat is Gediminus apud Vitinenẽ Magnum

gnum Lithuanorũ Ducem ſtabuli præfectus, qui interfecto Vitenene hero ſuo, & legitimã ipſius vxorem, & Lithuanorum dominatum arripuit. Ex vxore multos ſuſcepit liberos, ſed duos maximè inſignes, Olgirdum, & Cheſtudum. Cheſtudus pater fuit Vitoldi, qui poſtea Alexãder dictus eſt, Olgirdus procreauit Iagellonem. Hic eſt ille Iagello, magnus Lithuaniæ Dux; qui abrogatis idolorum ſuperſtitionibus, ſacris Chriſtianorum initiatus; Vuladislai nomine accepto, & reginam Heduigim Ludouici Hungariæ, & Poloniæ regis

 filiã

filiam, quam Poloni regio dia
demate ornauerãt, & regnum
apud Polonos consecutus est;
Anno salutis humanæ, millesi
1386 mo tercentesimo octogesimo
sexto, quartadecima die, men
sis Februarij. Et vt parem Po-
lonis omnibus, tam præclari
beneficij referret gratiam; post
consummatum cũ Regina ma
trimonium, Lithuaniam om-
nem cum Samogitia, & ea Ro
xolania parte, quæ in ditione
eius erat, Poloniæ Regno iure
sempiterno adiunxit, & in
vnum Regni Polonici corpus
redactam, regibus Polonis ob
noxiam fecit. Quam tamen

succedentium temporum in-
teruallo, Vitoldo fratri patrue-
li, iure beneficiario concessit:
accepto ab illo iureiurando,
quod in fide, & clientela Polo
norum regum, semper futu-
rus esset. Anno orbis redempti
millesimo tercentesimo nona 1392
gesimo secundo. Defuncto Vi
toldo Duce, Suitrigelo Vula
dislai regis frater, magnum Li
thuaniæ Ducatum priuato cõ-
silio inuasit. Cui Rex armis
amoto, Sigismundum alterum
fratrem patruelem, subroga-
uit; qui se in fide, & clientela
regis Poloni, ad quem Magni
Ducis Lithuaniæ titulus, iure

ſpectaret, ſemper fore iurauit.
1432 Anno milleſimo quadringenteſimo triceſimo ſecundo. Sigiſmundo Magno Lithuanorum Duce, conſpiratione procerum, propter immoderatum in ſuos dominatum trucidato; Vuladislaus ſecundus Iagellonius Poloniæ Rex, magnum Lithuaniæ Ducatum, Caſimiro fratri adminiſtrandum mandauit. Qui pro gubernatore in Lituaniam profectus, Vilnæ Dux magnus, ab Lithuanis acclamatus eſt; Polonis, qui eum ſecuti erant, nequiquàm reluctātibus. Anno milleſimo qua-
1440 dringenteſimo quadrageſimo.

Erepto è rebus humanis Vuladislao rege, Caſimirus nō modò apud Lithuanos principatum ſtabiliuit; verumetiam à Polonis rex electus, regio diademate inſignitus eſt. Anno
milleſimo quadringenteſimo 1447
quadrageſimo ſeptimo. Extincto Caſimiro rege, vniuerſi Lithuanorum ordines, Alexandrum filium patris morientis mandato, Ducem ſibi creauerunt: qui poſteà proſperiori vſus fortuna, Ioanni Alberto regi, in regnum Poloniæ ſuc-
ceſsit. Anno milleſimo quin- 1501
genteſimo primo. Alexander Rex, & Poloniæ regnum, &

magnum Lithuaniæ Ducatū, morte sua Sigismundo fratri reliquit. Sigismundi primi regis regnum, vna cum vniuersa Lithuania, Sigismundus Augustus filius excepit. Qui cum nostra memoria, magnū Lithuaniæ Ducatum, arctiori quodam societatis vinculo, cum amplissimo Poloniæ regno copulare, & antiqua inter Polonos & lithuanos pacta renouare cuperet: indictis Lublinum Roxolaniæ ciuitatem, generalibus totius regni Comitijs, de amplissimi Consilij sententia legem tulit; vt Lithuania deinceps regni Poloniæ prouincia;

&

& ex Lithuanis, & Polonis, sub vno rege, vna gens esset. Adde vt Rex Polonus, vtriusq; nationis suffragijs in Polonia eligeretur: & qui in regem Poloniæ electus esset, is etiā magni Ducis Lithuaniæ titulum, & vniuersam Lithuaniam obtineret. Ex quibus omnibus satis quisq; intelligere potest; regem Polonum non immeritò magni Ducatus Lithuaniæ dominatum vsurpare; cum singulari primùm Iagelloniorum regum beneficio, qui legittimi Lithuaniæ Duces, & hæredes fuerunt; deinde etiam summa, & constanti omnium Lithuaniæ

thuaniæ

tuaniæ ordinum voluntate, in vnum regni Polonici corpus fuerit redactus.

DE ROXOLANIA. CAP. IIII.

Rvsia siue Roxolania, quā Moschouitæ Roxolanorū populi (Rosseiam) antiquitus appellatam volunt; quasi gentem dispersam vel disseminatam, id quòd etiam etymologia vocis sonat; quidquid terrarum est, inter mare Balthicum, Liuoniam, Suetiam, Oceanum glacialem, Rha fluuium, Mæotim paludem, Pontum Euxinum, mon-

tes

tes Sarmaticos, Poloniam, Lithuaniam, & Samogitiam, cō plectitur. Quæ quod amplissimis cōtineatur finibus; in duas regiones, siue in duo imperia diuiditur. Altera est enim Roxolania, quæ Carpathios mōtes non longè ab vrbe attingit Cracouia, & secundum fluuium Tyram, ad Valachorum regionem, ex altera parte ad Boristhenem, & Pontum Euxinum porrigitur; & ad vtranq; Axiacis fluminis ripam vergit. Altera quæ vltra Borysthenē ad Tanaim, vsq; extenditur, & ab Tanai ad Astrachan nobile emporium, vbi à Medis, Persis

Perſis, Armenis, Schytis, & Moſchouitis nundinæ celebrã tur. Sita eſt Aſtrachan in citeriore Rha fluminis ripa, ad eius ferè oſtia. Scinditur autem Rha fluuius, qui & Volga appellatur, non magno interiecto, ab illa vrbe ſpacio, in ſeptuaginta ramos, plurimasq; facit inſulas, totidemq; oſtijs nauigabilibus, in mare Hyrcanũ euoluitur. Quæ cum ita ſint; prior Roxolania, quam regiam appellare libet, regni Polonici pars cenſetur, illa verò quæ vltra Boryſthenem fluuium ad mare Caſpium, & Perſarum vsq; regna extenditur, magni

gni

gni Moſcouiæ Ducis imperio paret. Hæc quam regiam vocamus, Leopolienſi, Lublinenſi, Bellenſi, nec non Podoliæ, Voliniæ, Chiouiæ, Circaſiæ, & Podlachię regionibus compræhenditur. Diues eſt pecoris, cuius tantam nutrit copiã, vt veluti Bauaria ſues, ita hæc boues, & infinitos propemodum ouium greges, multis Europæ nationibus abundè ſuppeditet. Equi Roxolanici pernicitate, & elegantia, Hiſpanicis, & Traycijs vix cedunt; robore autem illos longè ſuperant. Cæra, Melle, & Sale Roxolania in vniuerſum abundat.

Ex

Ex Melle optimus decoquitur medo. Vino natiuo caret. Habet probati ferri, nec non candidißimi Alabastri venas. Cætera desiderantur metalla. Piscium omnis generis incredibilis copia; in quibus potißimum incolarum consistunt opes. Lucei quos etiam lupos appellamus, nullibi plures, aut delicatiores. Tota regio fœcunda, ita vt semper vilißimo precio fruges, carnes, cæteraq; ad victum pertinentia ibidem venæant. Nobilium animaliũ pellibus scatet. Venatione ferarum nulli prouinciarum cedit. Reperiuntur in vastis Podoliæ solitu-

solitudinibus, Bisontes, Alces, & equi syluestres, quorum frequentißimi greges, cum nocte ad aquas potandi causa cõueniunt; vel maximos exercitus, quos ibi Rex aduersus continuas Tauricanorum Tartarorum predationes alit, falsa hostilium copiarum imagine decipiunt. Sunt & circa Borysthenem oues syluestres, Capreolorum staturam non excedentes, curtioribus tamen pedibus, pernicißimi cursus, & altißimorum saltuum. Cornua in altum porrecta, quibusdam circulis notata conspiciuntur, ex quibus Roxolani transparen-

rentia cultellorum manubria
elegantèr conficiunt. Vniuersa
hæc Podoliæ prouincia, mul-
tis nobilibus irrigatur flumini-
nibus; lacus piscosissimos ha-
bet: vbertate agrorum omnes
totius Europæ regiones supe-
rat: nemoribus sparsim orna-
tur amænissimis. Quà tamen
Scythiam respicit, magna ex
parte habitatoribus caret; ita
vt accusanda sit nostrorum ho
minum negligentia; qui eos
sinunt immanibus feris patere
cāpos, ex quibus homines in-
genio, ac industria prędit, ma
gnos, & vberes fructus perci-
pere possent. Hodie tota regi

Polono subiecta Roxolania, ab
Roxolanis, antiquissimis eius
regionis incolis, & à Polonis,
quorum posteriori tempore,
deductæ fuerunt coloniæ, ex-
colitur. Roxolani quidem, ha
bitu cultuq; corporis, genere
armorum, lingua, & moribus,
nihil ferè ab alijs Slauonicæ lin
guæ populis discrepant. Ante
sexcentos annos imperantibus 980
apud Græcos Basilio, & Con-
stantino fratribus, christianis
sacris initiati sunt, eo potissi-
mum tempore, quum Græci
antistites, ab Ecclesia Latino-
rum dissentire cæperunt. Quò
fit vt Græcorum, olim imbuti

ſuperſtitionibus, nunc etiam Romanæ Eccleſiæ principatū, ſuperbè & peruicaciter negare nō vereantur. Obſequūtur ſuæ ſectæ Epiſcopis, qui ab Conſtātinopolitano patriarcha, cōfirmationem petunt. Poloni enim, qui in Roxolania degūt, Latinorum ritus ſequuntur, & Latinis Epiſcopis obtemperāt. Princeps totius regionis ciuitas Leopolis, ab Leone Duce condita, Archiepiſcopum habet Romano Pontifici ſubiectum. Frequens Turcarū, Græcorum, Armenorum, Scytharumq; mercatorum ad eam cōuentus. Agris exornatur fæcun

dißimis, qui fruges, cum nobilißimis fructibus, affatim producunt. Piſcium ea copia, vt inde in omnem ferè Sarmatiam, magno incolarum lucro mittantur. Verum vbi Roxolani Moldauos ſpectant, Camenecium nobilis cum Caſtro Ciuitas, & Epiſcopi Romanæ obedientiæ ſedes; non tam arte hominum, quam ſingulari naturę beneficio inexpugnabilis efficitur. Eſt enim in excelſæ rupis vmbilico conſtructa, foſſas habens profundißimas, non humano exciſas artificio, ſed ab ipſa rerum omnium parente natura productas. Saxum in-

gentis magnitudinis, & mœniorum, & propugnaculorum vicem ſuſtinet. Fuit olim Chiouia, nobiliſsima Roxolanicæ gentis metropolis, quam ampliſsimam, & omni ſuperborum ędificiorũ ſplendore olim extitiſſe ornatiſsimam, ingentes adhuc ruinæ, quæ in ruderibus viſuntur, referunt. At nunc amiſſo priſtino dignitatis ſplẽdore, ciuitas eſt Epiſcopalis cũ inſigni caſtro, quam Boryſthenes fluuius alluit. Vaſtæ ſunt Chiouienſis regionis ſolitudines; attamen plærisq; in locis feliciſsimè excolitur. Palatinus prouinciæ Chiouienſis, cum

ſumma in vniuerſa regione poteſtate, magnum quoq; in ampliſsimo regni Polonię Senatu dignitatis gradum obtinet. Hodie Palatini munere fungitur, Conſtantinus Oſtroſiæ Dux, vir & inſigni præſtãtiſsimarũ virtutum laude, & rei militaris peritia illuſtris: cuius præclariſsima ſtirps, atq; propago, ab antiquiſsima Chiouienſiũ Ducum domo; qui olim totius Roxolaniæ dominatũ habebant: originem ducit. Sed quâ Ruſsia Polonis, & Hungaris eſt propinquior, Præmiſlia Ciuitas cum arce non ignobilis, & Epiſcopi ſedes conſpi

citur; quæ ab septentrionali latere Sano fluuio, qui ex Sarmaticis montibus, non longè ab fontibus Tybisci oritur, magno incolarum commodo alluitur. Ab ea vrbe, aliquot dierum itinere Lublinum peruenitur, quo loci, stato anni tempore insignes celebrantur nundinæ; ad quas ex varijs terrarũ orbis prouincijs mercatores Moschouitæ, Lithuani, Tartari, Liuonienses, Prutheni, Roxolani, Germani, Hungari, Armeni, Turcæ, Valachi, atq; Ebræi confluere solent. In Volinia frequentissima totius Roxolaniæ prouincia, Luceorium

rium vrbs põtificalis cernitur. Ceterę ciuitates parum nitidæ. Quare concludendum est, Roxolaniam totius regni Polonici regionem fertilissimã, Russos verò inter omnes Sarmaticas gentes (Polonos excipio) bellicosissimos esse.

QVARE REX POLONUS *Vendicat Ducatũ Roxolaniæ.*

CAP. V.

RVsia quos primum ab omni hominum memoria Duces nacta sit, auctores qui ad nostras peruenerint manus non memorant. Etenim barbara Roxolanorũ

gens, ante susceptam Christi fidem characteribus carebat, quibus præclaræ maiorum res gestę, ad posteritatem transmit terentur. Eorum quidem annales, in septentrionali Roxolania, quam nunc Moschouiã appellamus; Ruricum, Sinaũ & Truborum fratres; in Australi verò, quæ modò regni Polonici prouincia censetur, Chium, Sciecum, & Choreuũ cum sorore Libeda, circiter
861 octingentesimum sexagesimũ primum, ab orbe redempto annum imperare cæpisse asserunt. Sed quinam hos perpetua succesionis serie sint consecuti,

secuti, difficilè est, in tanta scriptorum inopia, ex obscuritatis tenebris eruere. Hoc tamen ab optimis auctoribus memoriæ proditum est, fuisse olim apud Roxolanos viros principes; qui se & Ducum, & Monarcharum, & Regum titulis exornauerunt. Colomanus .n. Andreę Hungarię regis frater, cum Haliciam ab Roxolanis, ad principatum expetitus venisset; ab Episcopis quos in comitatu suo habebat, ritu solemni coronatus, & Rex Galatiæ siue Haliciæ, quæ ciuitas est in Roxolania, ad radices Sarmaticorum montium, appella-

1200 tus est. Circiter Millesimum
ducentesimũ annum. Ex quo
tempore Vngari reges, etsi po-
stea Russia omni prorsus exci-
derũt, regni tamẽ Galatiæ, siue
Lodomeriæ titulum ; semper
vsurpauerunt. Exstincto Co-
lomanno Haliciensium rege,
Daniel Romani Roxolanorũ
Ducis filius, magnã sibi apud
eam gentem comparauit po-
tentiam. Et vt maiori esset, &
augustiori apud vicinas natio-
nes dignitate; legatione ad
Opissonẽ legatũ Apostolicum
in Poloniam missa, cũ promit-
teret se ad auctoritatem sedis
Romanæ accessurum, regium
titu

titulum pro se, & vniuersa sua
posteritate ab eo impetrauit.
Verùm vt primùm voti com-
pos est factus, promissis qui-
bus se legato põtificio obstrin-
xerat, non stetit. Cæteri qui
apud Roxolanos imperarunt
vel Duces, quod aliquem prin
cipatum obtinerent, vel Mo-
narchas, quod cæteris principi
bus præessent, sese appellaue-
runt. Quo iure autem, vel quo
modo Russia, in potestatẽ Po-
lonorum concesserit explican-
dũ est. Multa sæpè memorabi-
lia, Poloni reges cum Roxola-
nis principibus bella gesserunt.
Nam & Boleslaus primus Po-
loniæ

loniæ Rex, vt supra docuimus, ingentes eorum copias, apud Axiacen fluuium profligauit, & metropolitanam gentis vr-
1008 bem Chiouiam, ad deditionē cōpulit. Anno millesimo octauo. Boleslaus secūdus pari fortunæ vsus beneficio, capta denuo Chiouia, (quæ ab obsequio Polonorum principum defecerat) Russorum vires vni-
1074 uersas fregit. Anno millesimo septuagesimo quarto. Atq; ex eo tempore Roxolania Polonorum facta tributaria, regibus Polonis obnoxia fuit; ita tamen vt suos eorum indulgentia Duces haberet. Qui discer

pto

pto posthæc, in plærasq; minorum principum ditiones Polonico imperio: Polonorum iugum pedetentim excusserunt.
Sed nō diu inulta eorum mansit perfidia. Lubartus enim Gedimini Lithuanorum Ducis filius, ducta in vxorem Vuladimiriensium Ducis filia, omnē eum Roxolaniæ tractum, qui Lithuanis finitimus est, in suam redegit potestatem. Donec tandem Casimirus magnus Poloniæ Rex, Roxolaniam australem, & regiam ipsius vrbem Leopolim, maiorum suorum negligentia amissam, recuperauit; excepta ea parte quæ Li-

thua

thuanicæ ditionis erat, quam illis ex pacto ad biennium intactam reliquit: Anno Christi
1340 millesimo tercentesimo quadragesimo. Et vt omnem Roxolanis omnibus eriperet reluctandi occasionem, Rusiã subactam ab se in formam prouinciæ redegit, creatisq; Polonorũ more magistratibus, Roxolanos omnes in vnum regni Poloni corpus adscripsit. Ex eo tempore Roxolania australis consilio publico à Polonis nũquam defecit. Ad extremum Vuladislaus Iagello Magnus Lithuaniæ Dux, à Polonis ad regnum adscitus, non Lithua-

niam modo & Samogitiã vniuersam, sed etiam eam Roxolaniæ partem, quam ditione tenebat, regno Poloniæ iure sempiterno contributam regibus Polonis subiecit. Anno
millesimo tercentesimo octogesimo sexto. 1386
Ab eo tempore Roxolania regia, Polonis semper regibus paruit. Etsi interdum aliqua eius portio, nonnullis principibus iure beneficiario fuerit concessa. Ita vt cognoscere posimus, qua ratione eius regionis dominatus, ad regem Polonum pertineat.

DE PRVSSIA
CAP. VI.

PRussia siue Borussia, regio totius regni Polonici florentissima, ab oriẽte sole Lithuaniam spectat, à meridiè Polonis contermina, ab septentrione Liuonienses, & ab occidente Pomeranos respicit. Mare Balthicum, quòd & Venedicum, & Codanũ sinum appellant, prouinciã alluit. Sinus Balthicus, ex Britannico mari sumit exordium. Eius ostium ad occidentem solem non longè ab Cimbrica Chersoneso, quam hodiè

diè Daniam vocamus, spectatur. Sed qua parte contingit Prussiam, plærisq; sinuosis flexibus amænam, & opportunis portubus cõmodam facit. Nõ arbitror quaquâ patet Sarmatici regni imperium, regionem aliquam reperiri, quæ cũ hac, & illustrium vrbium atq; oppidorum frequentia, & ingentibus incolarũ diuitijs conferri queat. Quod si singularẽ terræ vbertatem, maioris minorisq; pecoris incredibilem copiam, venationem, piscationem, ipsam deniq; totius regionis summa cum voluptate coniunctam amænitatem, spe-

ctare velis, vix illam aliquã in tota Europa prouincia ſuperabit. Succinũ antiquis Gleſſum appellatum, in littore maris Balthici, Pruteni legunt. Nulla tota regione vinearũ cultura. Vinum ab externis importatur. Pontus genti cõmunis, vt Polonis ceruiſia. Nulla metallorum ſectura, ferro excepto. Cæterum regio hæc, quam nunc Pruſsiã appellamus, olim ab alijs quàm modò populis habitata fuit; qui Pruſsi ſiue Boruſsi, vel etiam Boruſci auctore Eraſmo Stella dicti ſunt. Ptolomæus Boruſcos, populos in Sarmatia Europęa ad ſeptentrionem

trionem ponit, in ea ora quam nunc Liuonienſes, & Moſchouitę occupãt. Ex quo probabile eſt, eos aliquando inde profectos, non ſolum vniuerſum illum terrarum tractum, quem nunc Lithuani, & Samogithæ tenent; verũetiam totam eam regionem quę penes maris Balthici littus, vsq; ad Viſtulam, & Oſſam fluuios excurrit, in ſuã ditionem redegiſſe, & Boruſſos ſiue Pruſſos, parum immutato nomine appellatos eſſe. Quæ cum ita ſint, conſtat barbaram Pruſſorum gentem: victricibus primum Polonorum principum armis, deinde etiã ab

ab Germanis Marianæ militiæ adſcriptis ſubactam, & chriſtianis ſacris initiatam; ad extremum etiam totam fermè deletam eſſe. Exſtant tamen adhuc exiguæ eius nationis reliquiæ, in vicis & pagis Varmienſis, & Sambienſis prouinciæ; quę in ſermone cū Lithuanis & Samogithis mirificè conueniunt. Succeſſerunt in antiquas Pruſſorum ſedes, Germani atq; Poloni; qui nunc etiam prouinciam colunt. Equites Teutonici Germanorum, Poloni reges Polonorum colonias in Pruſsiam deduxerunt. Fratres Teutonicos S. Marię militiam

profeſſos, ex Syria ab Saracenis eiectos, Conradus Maſouiæ Dux, ad propulſandam Pruſſorum vim accerſiuit. circiter Milleſimum ducenteſimum viceſimum octauū annum. Qui 1228
poſt exſtirpatā barbaram gentem, multis exſtructis ambicioſis vrbibus, Germanicū ſermonem in Pruſsiam introduxerunt. Magnæ olim erāt Teutonicorū equitum opes; neq; minor potentia quam regibus. Multa illis cum Polonis bella interceſſerunt. Ad extremum victi, quod ſe aduerſus legittimos Pruſsiæ patronos, vitio ingratitudinis contaminauerant;

facultatum suarum iacturam fecerunt. Nostra tempestate Prussia vniuersa, in regiam, & Ducalem diuiditur Prussiam. Hæc regium: illa Ducis imperium sequitur. Dux ipse regis Poloniæ beneficiarius, & vt vulgò appellant vassallus censetur. Tota regio quatuor quōdam Episcopalibus Ecclesijs, vt pote Varmiensi, Culmensi, Pomesaniensi, & Sambiensi insignita fuit: nunc ad Varmiensem & Culmensem redacta. Varmiensis Ecclesia, iure suo vtitur, neq; alterius præterquā summi Pontificis Romani, & Poloni regis maiestatem agnoscit.

scit. Episcopus in vniuersa ferè episcopatus sui diocæsi, Ecclesiasticum, & temporarium ius exercet. Episcopalis splendor, summis auctus opibus, Senatoria in amplissimo regni Poloniæ cōsilio, dignitate exornatur. Hodie Varmiensem episcopatum vendicat, Stanislaus Hosius, S. R. E. Cardinalis, & magnus Pænitentiarius, princeps post hominum memoriā, ad tuendum sacratissimæ religionis Catholicæ cultum, & ad omnes falsorum dogmatū radices euellendas, atq; exscindendas natus; qui & singulari in Deum pietate, & præstan-
 tissi

tissimis in lucem editis operibus, Polonę gētis nomen, apud exteras nationes, mirificè illustrauit. Hæc quam nos regiam appellamus Prusiam, Culmēsi, Mariæburgensi, Michalouiensi, & Pomeraniæ prouincijs continetur. In regione Pomeranica, cuius etiam titulum Rex Polonus vsurpat, Dantiscum vrbs, quæ & Gedanum, & Gdanum nuncupatur, inter cæteras Prusiæ Ciuitates principatum tenet. Putatur ab Visimiro principe, ex stirpe Lechi, primi Polonorum Ducis, post deuictos Danos condita. Vnde à Danis Gdanum appel

appellatum. Quæ ciuitas nunc modò Septentrionis, verumetiam totius ferè terrarum orbis emporium frequentisimū, iudicatur. Sita est ad radices montium, ab littore maris Balthici quinq; millium passuum interuallo; vbi Vistula celeberrimus Sarmatiæ fluuius, ī Oceanū euoluitur. Perducta ex mari in vrbem fossa, centenarum intra mœnia subuehendarum nauium, commoditatem subministrat. Propugnaculum in ipso maris portu exædificatū, multis impositis machinis bellicis, armato milite custoditur. Vrbs vniuersa summis Polonorum

rum regũ exornata priuilegijs ad eam dignitatem venit; vt hodiè deſcriptione ædificiorũ atq́; pulchritudine, commerciorum & opificiorum varietate, incredibili incolarum, & externorum numero, & ingentibus ciuium diuitijs, paucis omnino Europę ciuitatibus cedat; cæteras verò Sarmatici regni longè ſuperet. Spectatur in primis primarium vrbis fanũ, immenſo ſumptu, tamq́; admirabili arte conſtructum; vt paucis in toto terrarum orbe templis conferri poſsit. Præcipuum clariſsimi templi ornamentum, æneum Baptiſteriũ,
&

& ſingulari operis artificio, & incredibili propemodum precio, omnia totius Europæ Baptiſteria ſuperat. Ædes quoq́; prætorias maximo auri pondere exædificatas, vna cum ſuperba turri videre licet. Publicum vrbis palatium quòd vulgò Geldam appellant, inter illuſtria numeratur ædificia. Burgrabius cum Proconſulibus, & Conſulibus ciuitatem regio nomine adminiſtrant. Ciues Germani omnes, Teutonica lingua, ſed corrupta aliquantũ, Flandricæq́; non diſsimili vtuntur. Magnus Dantiſcum externorum mercatorum concur-
ſus.

ſus. Vnde ingẽtes ciuibus opes. Totus ferè Septentrio, vna cum vniuerſa Gallia, Anglia, Scotia, & Luſitania eò mercatum venit. Vinum Creticum, cæteræq; preciſiores merces, ex Creta, per immenſum Oceanum eductæ per Gaditanas fauces, aduehuntur. Ciuitatis ea nunc eſt potentia, vt iuſtam quotiescunq; neceſsitas poſtularet, apparare claſſem queat. Sed eas potentiſsimæ vrbis vires; ſi quando ab obſequio Polonorum deficere cogitaret: Rex Polonus, non difficulter comprimere poteſt. Interdictis enim mercibus, quę ex vniuerſa

uerſa totius regni Polonici ditione, ſecundo Viſtula flumine aduehuntur, Dantiſcanorum potentia, & opes ſimul intereunt. Neq; enim externi mercatores Dantiſcum accederent; ni incredibilis frugum, cæterarumq; mercium copia, ex vniuerſa Sarmatia ſuppeditaretur. Habet præterea Pruſſia, plures nobiles ciuitates. Ex quibus Elbinga in littore maris, publicarum iuxta, ac priuatarum ędium magnificentia, & copioſis ciuiũ opibus antecellit. Torunia in ripa Viſtulæ fluminis, ſplendidis ciuium ædibus, & mercatorum frequẽtia

tia ſpectabilem ſe reddit. Mariæburgum nobile oppidum, & arx amplißima, magni Magiſtri Prutenicæ militiæ olim ſedes, munitißimũ totius Pruſſiæ propugnaculum: quod cũ vi capi nunquam poſſet, per deditionem in poteſtatem Caſimiri tertij Poloniæ regis conceſsit. At in Pruſsia Ducali Regiusmons Ciuitas maritima, generalis ſtudij domicilium, & principis ſedes ſpectatur. Sigiſmundus primus Poloniæ Rex, Albertum Marchionem Brandeburgenſem, & magnũ Teutonicorum equitũ in Pruſſia Magiſtrum, ſororis ſuæ filium

lium Ducẽ in Pruſsia creauit: bonamq́; regionis portionem ipſi, & fratribus eius, Caſimiro, & Georgio, in mares duntaxat liberos, iure hæreditario, in feudũ vt vocant, conceſsit. Magni magiſtri appellatio in Ducis nomen, quô omnis deinceps reluctandi occaſio tolleretur cõmutata. Albertus noua auctus dignitate, Teutonicæ religionis habitũ depoſuit. Albertus Fridericus filius, qui nũc viuit, paternũ excepit principatum. Sed ut ad vniuerſam Pruſsiam reuertamur, exiſtimo nullam in tota Sarmatia inueniri regionem, quæ ſimili ſpacio

ſpacio tantum oppidorum cō-
tineat. Sex & quinquaginta no
biliora Prutenorum oppida,
Friderici tertij imperatoris tē-
poribus, eiectis Teutonicis
equitibus, in poteſtatem Caſi-
mi tertij Polonorū regis, vltrô
venerunt. Ex quo tēpore Pruſ-
ſia ferè vniuerſa, Marianorum
militum pertęſa tyrannidem,
& iniuſto Friderici imperato-
ris offenſa decreto, qui Pruto-
nis omnibus ſexcentorum mil
lium florenorum mulctam ir-
rogauerat; & gentem vniuer-
ſam, Magno ordinis Magiſtro
in ſeruitutem addixerat, ab im
manibus & iniuſtis dominis,

ad legittimum patronum Polo
niæ regem, publico conſilio de
fecit.

QVAMOBREM REX
Polonus Dux, & dominus
totius Pruſsiæ cenſetur.

CAP. VII.

PRuſia quonam pacto
in poteſtatem Polono
rum regum conceſſe-
rit, facilè oſtendam; ſi prius
quomodo barbara Pruſſorum
gens, victricibus Polonorum,
& Marianorum militum ar-
mis ſit perdomita, expoſuero.
Boleslaus primus Polonię Rex,
ne longius exordium repeta-
mus, & vniuerſam Pruſiam,

Polonis regibus fecit tributariam; & barbaram Prussorum nationem, sacris Christianorum ritibus initiari curauit: cir
1016 citer Millesimum decimum sextum annũ. Casimirus etiam primus eius nominis Polonorum Rex, maximas Prussorum copias, quæ Maslao Masouiæ Tyranno suppetias ferebant, collatis cum hoste signis, ad internecionem profligauit: fractisq; totius gentis viribus, debita sibi tributa pendere coe-
1043 git. Anno salutis humanæ millesimo quadragesimo tertio. Boleslaus Crispus Poloniæ princeps, Prussos sacram Christi

sti fidem quam abiurauerant, recipere; & ad obsequium Polonorum redire compulit. An
no millesimo centesimo sexa- 1164
gesimo quarto. Abiecerunt tamen, non magno post interiecto tempore, Christianam religionẽ Pruteni; immò & Polonis principibus, succedentiũ temporum interuallo, obtemperare se velle negarunt. Eos Casimirus Poloniæ princeps, magnis affectos cladibus, ad officium reuocauit, & superiorum annorum tributa persol-
uere coegit: Anno millesimo 1194
centesimo nonagesimo quarto. Excusserunt nihilominus

posthæc etiam Polonorũ prin
cipum iugum, & magnis Con
radi Masouiæ Ducis ditiones,
affecerunt incommodis. Qui
cum se aduersus continuas bar
barorum prædationes, non sa-
tis tutum esse arbitraretur; fra-
tres Teutonicos S. Mariæ mi-
litiã professos; qui amissa Pto-
lomaide, Saracenorũ armis ex
omni Syria pulsi erant, ab vr-
be Romana in auxilium euoca
tos; Culmensi prouincia, &
vniuerso illo terrarum spacio,
quòd inter Vistulam, Mocrá,
& Deruanciam flumina, conti-
netur, donauit; his conditioni-
bus. Vt contra barbaram Prus-

sorum gentem, summis viri-
bus atq; conatibus bellum ge-
rerent. Vbi verò illam domuis-
sent; Culmensem quidem re-
gionem restituerent; cæteram
verò de barbaris captam pro-
uinciam, secum, vel cum po-
steris suis, ex æquo partirentur.
Adde vt cum Polonis aduer-
sus Polonorum hostes essent;
maximè autem illis contra bar
baros opem ferrent. Quod si
aliquandò conuentas violas-
sent conditiones; beneficia
amitterent, & pænam quæ in-
gratis ex iure gentium debetur
subirent. Hæc ita tunc inter Cõ
radum Ducem, & fratres Teu

tonicos, quibus Hermanus de Salza, magni Magistri nomine præerat, approbante Gregorio nono Pontifice, Maximo couuenerunt; circiter Millesi-
1228 mum ducentesimum vicesimum octauum post Christum natum annum. Quo tam singulari religiosissimi principis affecti beneficio, fratres Teutonici; literas quoq; sub aurea bulla ab imperatore Friderico eius nominis secundo, impetrauerunt: quibus ille confirmauit vniuerso ordini possessionem prouinciæ Culmensis, & quidquid ille deinceps in Prussia adepturus esset; itemq; re-

gionem quæ est inter Prussiam & nouam Marchiam, quam illi Cõradus Masouiæ Dux esset donaturus. Qua quidẽ in parte magnum mihi errorem cõmisisse videntur; cum nec Cæsaris illæ ditiones essent, nec imperator ius aliquod in eas prætẽderet. Vt primùm ergò Prussia, Polonorum beneficio Marianis militibus cessit; viri nobiles, & rei militaris periti, nihil prius habuerunt, quã vt exstructis subitarijs aliquot propugnaculis, barbaræ Prussorũ genti bellũ facerent. Pugnatum est aliquandiù summis vtrinq; viribus: & nunc his nunc illis

victoria cesſit. Ad extremum fortuna fratribus arriſit, omnemq; Teutonico ordini exſtirpata, & ad internecionem fermè deleta Pruſſorum natione Pruſsiam ſubiecit. Poſt partam bello victoriam, ſacra Chriſti religio, & lingua Germanica introducta. Creuit ex ampliſsimis opibus, & conſecuto totius regionis imperio, Teutonici ordinis potentia. Ocium cum ſummis coniunctum facultatibus, & conuentas fratrum cum Conrado Masouiæ Duce violandi conditiones, & aduerſus Polonos legitimos Pruſsiæ patronos, belli gerendi

gerendi occaſionem præbuit. Multa Mariani milites cũ Polonis regibus bella geſſerunt, ita tamen vt ſæpius victi, quam victores diſceſſerint. Vno apud Gruneualdum Pruſsiæ oppidũ prælio, Vladislaus Iagello Poloniæ Rex, quinquaginta hoſtium millia cæcidit. Tota Pruſſia excepto Mariæburgo præclariſsimæ victoriæ fortunam ſecuta. Quæ tamen poſt ad Teutonicos Equites redijt; fatis eã Caſimiro tertio Poloniæ regi Vuladislai filio, deſtinantibus. Cum enim vniuerſi Pruſſorum ordines, iniqua Teutonicorum equitum exagitati Tyrannide 1454

rannide, iniusto etiam Friderici imperatoris decreto, qui eos Magno ordinis Magistro seruorum in morem addixerat offensi, essent; sex & quinquaginta nobilioribus oppidis, in suam potestatem redactis, eiectisq; impotentibus dominis, Casimiro Poloniæ regi de

1454 ditionem fecerunt. Anno millesimo quadringẽtesimo quinquagesimo quarto. Rex, acceptata deditione, cum exercitu in Prussiam profectus, à Proceribus, Nobilitate, & Ciuitatibus, solenne iusiurandũ exegit. Episcopi etiam Prutenici, abiecto cultu Teutonico, cum

cum suo quisq; sacerdotũ Collegio, in verba regis iurarunt. Prussia vniuersa, de amplissimi consilij sententia in vnum regni Polonici corpus adscripta. Vectigalia & portoria Prutenis omnibus remissa. Omnes Prussorum ordines magnis aucti priuilegijs. Conati sunt nihilominus Teutonici Equites, Prussiam ex manibus Polonorum regum vindicare. Et principiò quidem fortuna illis fauere visa est, cum Casimirum regem, iniquitate potius locorum, quam vera virtute victũ, cum vniuerso Polonorũ exercitu, apud Choiniciam oppidum

dum in fugam coniecissent; multasq; prætereà Prusiæ munitiones, vt est varia Martis fortuna, recepissent. Ad extremum tamèn fracti victricibus Polonorum armis, pacem cum
1466 Casimiro rege fecerunt. Anno millesimo quadringentesimo sexagesimo sexto, decima nona die mensis Octobris. Culmensis, Michalouiẽsis, Mariæburgẽsis, & Pomeraniæ regiones, Casimiro regi cesserunt. Cætera Prusia, cuius caput est vrbs Regiomontana, Teutonico ordini relicta; his editis legibus. Vt Prutenicæ militię Magister, & vniuersi Mariani milites

lites, in fide & clientela Polonorum regum semper essent. Magister ordinis, sacramentũ fidei regibus Polonis solemni ritu præstaret, & Princeps atq; Consiliarius regni esset; & in amplissimo regni Poloniæ Senatu, primum penes regem ad læuam locum obtineret. Primi Teutonici ordinis Commendatores, vt Consiliarij regij censerentur. Quidquid Prutenicæ militiæ Equites, barbaris adimerent, in vnum regni Polonici corpus coalesceret. Tota Teutonicorum in Prusia religio, nullius in terris, præterquâm regis Poloni Maiestatẽ, salua

ſalua Pont. Max. auctoritate, agnoſceret. Ad profeſsionem ordinis, vt Polonis iuxtà, ac Germanis aditus pateret. Cruciferi regi Polono cõtra quem uis hoſtem adeſſent. Magiſter Teutonici ordinis ne inſcio Rege officio priuaretur. Munitiones ex vtraq; parte intercæptæ bona fide redderentur. Quod ſi ab aliquo alio tenerentur, vt coniunctis recuperarentur viribus. Donationes, venditiones, & alienationes bonorum, belli tempore damno alterius partis factæ, ne vllum robur haberent. Nobilibus profugis, & exulibus, agri adempti reſtitueren

tur; plebeis autem hominibus illæ tantum, quæ ante initium illius pacis venditæ non eſſent. Pro diſtractis agris liberum eſſet pecuniam numerare. Perduellionis culpa, vt omnibus ex vtraq; parte condonaretur. Culmenſis Eccleſia vt amotis religioſis Cruciferis, ad iuriſdictionem metropolitanæ Eccleſiæ Gneſnenſis rediret. Vincentius Chelbaſſa Secretarius regius, Culmenſis & Pomeſanienſis Epiſcopus eſſet. Eo è rebus humanis erepto, Pomeſanienſis epiſcopatus Teutonicis Equitibus cederet. Agri Eccleſiaſtici, vtrinq;

vtrinq; suis Ecclesijs redderentur. Portoria noua ne imperarentur. Captiui vt ex vtraq; parte dimitterentur. Itinera publica, vt essent libera. Conuentas inter Casimirum Poloniæ regem, & ordinem Teutonicũ pacis leges; vt omnes Episcopi, Duces, Palatini, Castellani, Cõmendatores, Equites, & Ciuitates, iureiurando approbarent. Hæc ita tunc adiectis in violatores pacis pænis conuenerunt. Ex quo tempore Prussia vniuersa, in potestatem, fidem, & clientelam Polonorũ redacta, crudelibus bellis finẽ imposuit. Nacta apud Prutenos

nos Dei beneficio tranquillitas, etsi aliquando Teutonicorum Equitũ leuitate fuerit turbata; ad extremum tamen salua illis, & integra permansit; ad Sigismundi primi Poloniæ Regis vsq; tempestatem. Quo tempore Albertus Marchio Brandeburgẽsis, Magnus Teutonicorũ in Prussia Magister, obtemperare se velle Polono regi negauit. Certatum est aliquandiu, magnis vtrinq; conantibus, Germanis principibus Alberti partes fouentibus. Cessit tamen ille Poloni regis potẽtiæ; & repudiato magni Magistri officio; Ducis in Prussia

 titu

titulum & bonam Pruſſiæ portionem, ab Sigiſmundo Rege iure beneficiario accepit; data fide quod Polonis regibus dicto audiẽs futurus eſſet. Exſtincto Alberto Duce Albertus Fridericus filius, in paternum ſucceſsit principatum. Qui cũ Sigiſmundo ſecũdo Auguſto Poloniæ regi defuncto, ſolemne noſtra memoria præſtitiſſet homagium; nunc etiam in poteſtate Henrici Valeſij optimi & fortiſsimi regis libentèr aquieſcit. Atq; ita Pruſsia, victricibus primum Polonorũ armis ſubacta, deinde Polonorum beneficio Marianis militibus

conceſſa, atq; illis quodam tẽpore, quod in legittimos Pruſſiæ patronos Polonos reges, arma conuerterant erepta, poſtea tamen reſtituta, deinde publico primum, & cõſtanti vniuerſorum totius Pruſsiæ ordinum conſenſu, qui Marianos milites eiecerant, ab Caſimiro tertio Poloniȩ rege in deditionem accepta, poſtremo etiam ſumma Teutonici in Pruſsia ordinis voluntate, ad Polonorum regum imperium iure optimo acceſsit.

DE MASOVIA.

CAP. VIII.

MAsouia doctissimorũ virorũ, & fortissimorum militum, feracissima in Polonia prouincia; cum antea cõmuni totius Poloniæ nomine censeretur, tunc primum peculiarem adepta appellationem, cum Maslaus, Miecislai Polonorum regis pocillator, erepto è rebus humanis rege, circiter Millesimum
1034 tricesimum quartum annum, ardenteq́; ciuilibus bellis Polonia, eius regionis dominatum arripuit. Vnde ab Maslao, qui &

& Masos dictus est, appellata Masouia. Maslaus vera Casimiri primi Poloniæ regis virtute, vna cum auxiliaribus Prussorum copijs superatus, tandem etiã ab illis supplicio affectus, vitam cum principatu simul
amisit. Anno millesimo quadragesimo tertio. 1043
Exstincto Maslao Masouia ad amplissimi regni corpus redijt; nomen tamen semel acceptum, ad hanc vsq; diem constantissimè retinet. Eius prouiuciæ singulares, quibus à natura exornatur vbertatis laudes, nihil attinet percensere: cum & seipsam quàmcommodissimè susten-

tet, & incredibilem frugum, pecoris, cæterarumq; merciũ copiam, exteris gentibus tranſmittat. Illuſtratur imprimis tribus præcipuis Sarmatiæ flumi- nibus, Viſtula, Narua, & Bu- go, quorum etſi primam ſibi Poloni, Lithuani, & Roxola- ni, vendicant originem; nullibi tamen plenius & ſpacioſius fluuunt, piſcibusq;, & maio- ribus, & melioribus abundare cenſentur. Syluæ amæniſsimæ, quâ Pruſsiam ſpectat, ferarum omnis generis venationem ſub miniſtrant. Vros ſolà Maſouia habet, quos ibi patrio nomine Turos vocát: qui cum ſint bo-

ues ſyluestres nihil ferè ab do- meſticis bobus differunt; præ- terquàm quod omnes nigri ſunt, & ductum quendam in- ſtar lineæ ex albo mixtum per dorſum habent. Cinguli ex eo rum corijs facti, cum illis fœ- minæ præcinguntur, partum promouere exiſtimantur. Vro rum cuſtodia, quod paucißi- mi ſint, & in precio habean- tur, certis quibusdá vicis atq; pagis incumbit. Primaria to- tius Maſouiæ vrbs, & metro- polis Varſauia, ad ripam Viſtu læ fluminis exædificata, cum olim Maſouiorum Ducum ſe- des eſſet, nunc propter inſi-

gnē maximi fluminis opportu
nitatē, celebrandis generalibus
totius regni Comitijs, cōmodiſ
simū habetur domiciliū. Am-
pliſsimus totius Septentrionis
pons, ex trabibus ingentis ma-
gnitudinis cōſtructus, in Viſtu
la flumine cernitur; Sigiſmūdi
ſecundi Auguſti Poloniȩ regis
opus. Ploſcum epiſcopalis ciui
tas ad eundem fluuiū ſita, ſede
Pōtificali, & inſigni Canonico
rum Collegio celebris, ſecun
das poſt Varſauiam dignitatis,
& ſplendoris partes vſurpat.
Hodie eius vrbis Epiſcopatum
adminiſtrat, Petrus Miſcouius
Eques Polonus, qui ad illuſtrē
præcla

præclariſsimi generis nobilita
tem, præſtantiſsimarum quoq;
doctrinarum laudem adiunxit.
Cæterū Maſouia, quod à pro-
prijs olim Ducibus fuerit ad-
miniſtrata, Ducatus titulum
ſortita eſt. Duces Maſouij ſo-
cij, & beneficiarij Polonorum
regum fuerunt. Exſtinctis autē
patrum noſtrorum memoria
Sta: & Ian: Ducibus, quod in
illis maſcula Maſouiorum Du
cum ſtirps defeciſſet: Sigiſ-
mundus primus Poloniæ Rex,
totam Maſouiam in formam
prouinciæ redactam, ex ampliſ
ſimi Conſilij ſententia, Polo-
niæ regno iure ſempiterno ad-
ſcripſit.

ſcripſit. Quam vna cum regno ad Sigiſmundum Auguſtum fi lium tranſmiſsit; ille immatura morte præuentus, Maſouiæ Ducatum, vna cum cæteris regni Poloniæ prouincijs Henrico Valeſio regi reliquit, qui nunc regnat.

DE SAMOGITIA.

CAP. IX.

SAmogitia, quæ ab vna parte mari Balthico alluitur, regio eſt Lithuanis contermina, Prutenis & Liuoniēſibus intermedia. Ferax frumenti, & leguminum, ſed nulla

nulla celebri vrbe, nulloq; illuſtri oppido inſignis. Syluis, & nemoribus ſparſim exornatur amęniſsimis; in quibus horrendæ quandoq; viſiones fieri ſolent. Multa ferarum venatio. Melle candidiſsimo, optimiq; ſaporis, & quod parum admodum ceræ habeat, abundat. Gens in vniuerſum procerę ſtaturæ, & bellicoſa, plærosq; tamen pigmęos, quos vulgo nanos vocant videre licet. Equi totius prouincię ferè omnes puſilli; frigoris inediæ, laborisq; patientiſsimi. Eam nationē falſorum Deorum ſuperſtitionibus dicatam, Vuladislaus Iagello

lo Poloniæ Rex, ad Christum vocauit, circiter Millesimum
1413 quadringentesimum decimũ-
tertium annum. Colebant autem pro Dijs quemadmodum & Lithuani Serpentes, eos domi veluti Penates nutriebant, & in fœno iacentibus sacra faciebant: immò, & Solem, & Syluas diuino cultu prosequebantur. Post introductam sacram Christi fidem, Episcopus ex auctoritate summi Pontificis Romani genti vniuersæ præfectus; prouincia in duodenas paræcias distincta. Capitaneus, qui est ex principibus regni Poloniæ Senatoribus, pro

uincia

uincialibus regio nomine ius dicit. Hic est perpetuus apud Samogitas magistratus. Totius autem regionis dominatus, eodem quo & magnus Lithuaniæ Ducatus iure, ad Regem Polonum pertinet.

DE LIVONIA.

CAP. X.

Liuonia, extrema Sarmatici regni prouincia, firmissimum olim ad sustinendam, & propulsandam barbarorum vim, Christiani orbis propugnaculum: ab Septentrione finitimos ha-

bet

bet Roxolanos, qui hodie Moſchouitæ nuncupantur. Moſchouitarũ nomen recens eſt, quanquam, & apud Lucanum de Moſchis Sarmatarum affinibus, mẽtio fiat: & Plinius Moſchos ad Phaſidis fontes ſupra pontum Euxinum ad Orientẽ Solem conſtituat. Vrbs Moſchouia, regioni, & genti ſimul nomen dedit. Ea eſt omnium totius Aquilonaris regionis Ciuitatum longè maxima, vt potè quæ ſecundum Moſchi fluminis ripam, ad ſpacium quinq; milliarium extenditur. Ædium in vniuerſa vrbe multitudo, quadraginta millium

&

& mille quingentarum numerum ſuperare creditur. Huius gentis Princeps ſupra centum & quinquaginta millia equitum ad bellum ducere; & cum Polonis ac Lithuanis de finibus; cum Tartaris autem ad vindicandas eorum continuas incurſiones, dimicare conſueuit. Ab occidẽte Liuonia, mari Balthico ſecundum longitudinem alluitur. Mare Balthicũ multis illuſtribus maximisq; ſcatet inſulis; ad quas breui nauigatione ex Liuonia peruenitur. Ibi Nouergia, ibi etiam Gottia, Gottorum origine illuſtris ſpectantur. Hodie princi-

pes

pes Liuonienſium vrbes Riga, Riualia, & Torpatum cenſentur. Riga gentis metropolis, ad ripas Dunæ fluminis, non longè ab oſtijs, celeberrimum Septentrionis emporium, primas dignitatis, & diuitiarum partes vendicat. Prouincia vniuerſa cum ſingulari terræ vbertate fæcunda, & inſigni equorum, pecoris, atq; nobiliũ animalium copia præſtans; tum verò etiam plærisq; illuſtribus vrbibus potens, optimis portubus cõmoda, & frequentiſsimis arcibus munitiſsima iudicatur. Fluuios nauigabiles, & ferendis lintribus idoneos Rubonem

bonem, & Neruã habet. Eam Fratres Teutonici S. Mariæ militiã profeſsi, victricibus ſubactam armis ſacram Christi fidem ſuſcipere coegerunt; deductisq; in prouinciam Germanicæ nationis colonijs, præſtantiſsimis ciuitatibus atq; oppidis communitam, tribus etiam pontificalibus Eccleſijs Rigenſi, Riualienſi, & Oſsilienſi mirificè illuſtrauerunt. Sæpius ab illis cum Moſchouitis dimicatum; plæriq; tamen inſignes Teutonicorum, habiti ex ea gente Triumphi, enumerantur. Noſtra autem memoria cum Sigiſmũdi ſecundi Au

gusti

gusti Poloniæ Regis Legatum cæcidissent; & Vilhelmum ex Marchionibus Brandeburgensibus, Ecclesiæ Rigensis Antistitem, regium affinem, vna cum Christophero Mechelburgensi Regulo in vincula cõiectos carceribus mancipassent, magni & vix non exiciosi aduersum se belli occasionem prębuerunt. Eorum enim facinoribus Rex potẽtissimus, maiorem in modum irritatus, maximo ex Polonis, & Lituanis collecto exercitu, vlcisci iniurias illatas decreuerat. Verùm Vilhelmus Firstembergus magnus Liuonicæ militiæ Magister

ster, cum se tantis Poloni regis copijs, quas tunc maximas, & paratissimas in conspectu hostium habebat, imparem fore sibi persuaderet, imperata potius facere, quam ad vniuersam prælij dimicationem venire malluit. Quamobrem acceptis ab rege conditionibus, non modo Archiepiscopum Rigensem, & Mechelburgensem Ducem liberatos dimisit; verumetiam quod magis est ipse cum vniuersa prouincia in fidem & clientelam regiam, quamuis tunc nõ omnino pleno iure cõcessit. Anno autem qui proxime subsequutus est,

cum Magnus Moschouię Dux Torpatensem in Liuonia vrbē occupasset, & Antistitem eius diocæsis cæpisset, Liuonienses in angustam redacti, annuente Ferdinando Imperatore Romano, toto iure sese regi Polono subiecerunt. Neq; ita multò post, magnus Liuonicæ militiæ Magister Firstēbergus, vna cum Felino arce, in qua se imprudentius incluserat magno Moschouitarum Tyranno deditionem fecit. Liuonia cum propter maximas ab immanissimo hoste illatas clades, tum etiam ob profligatam Catholicam religionem summis affecta

cta incommodis. Cui vt aliquod salutare remedium Sig. Aug. Rex sapientissimus adferret, & regionis florentissimæ vires sparsas ad neruum aliquē colligeret; Gottardum Chetlerum nobilē Vuestphalum, Curlandiæ & Semigalliæ in Liuonia Ducem creauit, exacto ab eo fidei sacramento, quod in potestate, & clientela Polonorum Regum semper futurus esset. Totius autem Liuoniæ gubernationem Ioanni Comiti Chotcheuicio viro prudentissimo, & in rebus bellicis exercitatissimo mandauit. Ex quo tempore Ducatus ille, qui &

amplissimi Regni titulum, propter magnas ciuium opes, & incredibilem maximarum vrbium potentiam meretur; Regis Poloni imperio in hunc vsq; diem obtemperauit.

FINIS.

INDEX

Capitum Primi Libri.

Libri Secundi,

CAPITA.

FINIS.

Errata	Corrigenda.
fo. 5. Primiores	primores
fo. 13. maximis	maximus
fo. 16. pæterire	præterire
fo. 17. egreius	egregius
fo. 20. libines	libidines
fo. 21. vmblico	vmbilico
fo 61. qui	quis
fo. 67. nunctiorũ	nunciorum
fo. 89. inlligerẽt	intelligerẽt
fo. 92. pretiosos	preciosos
fo. 97. littoria	littora
fo. 101 descripti	adscripti
fo. 103. omnem	amnem
fo. 114. mæniorũ	mænium
fo. 121. Pontus	potus
f. 126. precisiores	preciosiores
fo. 144. Nouergia	Noruegia

Errata Corrigenda.

fo. 5. Primiores primores
fo. 13. maximis maximus
fo. 16. pæterire præterire
fo. 17. egreius egregius
fo. 20. libines libidines
fo. 21. vmblico vmbilico
fo 61 qui quis
fo. 67 nūctiorū nunciorum
fo. 89. inlligerēt intelligerēt
fo. 92. pretioſos precioſos
fo. 97. littoria littora
fo. 101 deſcripti adſcripti
fo. 103. omnem amnem
fo. 114 mœniorū mœnium
fo. 126. Pontus potus
f. 126 precitiores precioſiores
fo. 144. Nouergia Noruegia